

Kulturlandskap

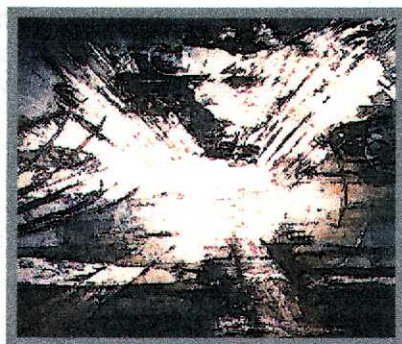
Forvaltningsplan for sørlige deler av Smøla

Foto framside:

Øverst: Hallarøya. Foto: Magne Gjernes, Smøla

Nederst: Skjærgården i Sør-Smøla. Foto: Smøla kommune

Kulturlandskap

FORVALTNINGSPLAN

FOR SØRLIGE DELER AV SMØLA

SLUTTRAPPORT

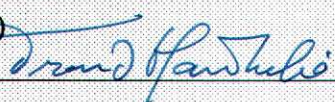

Miljøfaglig Utredning, rapport 1996:23

FYLKESMANNEN I MØRE OG ROMSDAL

Miljøvernavdelinga

Fylkeshuset, 6400 Molde

		Rapport nr: 3/97
		Tilgjenge Åpen
Tittel: Kulturlandskap - forvaltningsplan for sørlige deler av Smøla		Dato: 14.03.97
Forfatter: Morten W. Melby Miljøfaglig utredning ans		Sidetal: 40
Emneord: Kulturlandskap Modellområde Forvaltningsplan Sluttrapport	ISBN 82-7430-102-1 ISSN 0801-9363	
Fagansvarleg: Trond Haukebø (seksjonsleiar) 	For administrasjonen: Per Fredrik Brun (fylkesmiljøvernssjef) 	

Beredskapsavdelinga

Telefon 71 25 84 86
Telefaks 71 25 85 18

Kommunal- og
samordningsavdelinga

Telefon 71 25 84 43
Telefaks 71 25 85 10

Landbruksavdelinga

Telefon 71 25 81 59
Telefaks 71 25 81 57

Miljøvernavdelinga

Telefon 71 25 84 75
Telefaks 71 25 85 09

Sosial- og familieavdelinga

Telefon 71 25 84 52
Telefaks 71 25 84 61

Miljøfaglig Utredning ans

Rapport 1996:23

Utførende institusjon: Miljøfaglig Utredning ans	Kontaktperson: Morten W. Melby	ISBN-nummer:
Prosjektansvarlig: Naturforvaltningskandidat Morten W. Melby	Finansiert av: Miljøverndepartementet	År: 1996
Referanse - norsk: Melby, M.W. 1996. Kulturlandskap. Forvaltningsplan for sørlige deler av Smøla. Sluttrapport. Miljøfaglig Utredning 1996:23.		
Referanse - engelsk:		
<p>Referat:</p> <p>Som en fortsettelse av prosjektet «Nasjonal registrering av verdifulle kulturlandskap i Norge» i regi av Landbruksdepartementet, Direktoratet for naturforvaltning og Riksantikvaren, er det valgt ut fem lokaliteter for videre oppfølging. Disse lokalitetene inneholder særlig interessante kulturlandskapskvaliteter, samtidig som de hver for seg er eksempler på forvaltningsmessige utfordringer. Sørlige deler av Smøla er blant disse, der fraflytting og opphør av hevd er en sentral utfordring.</p> <p>Sluttrapporten oppsummerer kort status innenfor planområdet, ressurser og bruk. Vedtatte prosjektmål beskrives. Visjoner og reelle mål for utviklingen av kulturlandskapet innenfor forvaltningsområdet er utledet på bakgrunn av en samlet situasjonsbeskrivelse hvor hjemmelshavere, brukere, kommunal og fylkesforvaltning er viktige interesseparter. Handlingsprogrammet skisserer konkrete tiltak, ansvarshavende og tid for gjennomføring.</p> <p>Kommunal forvaltning og den enkelte grunneier skal senere gi planen dens konkrete innhold gjennom tiltaksrettet innsats. Det er med andre ord den enkelte grunneier sin praktiske støtte til forvaltningsplanen som avgjør utfallet.</p>		
4 Emneord Kulturlandskap Modellområde Forvaltningsplan Sluttrapport	4 subject words:	

Innhold

Forord	I
Sammendrag	III-IV
1 Innledning	1
2 Problemstillinger og prosjektmål	3
3 Prosjektets organisering	5
4 Status	7
4.1 Rammevilkår	7
4.1.1 Lovgrunnlag	7
4.1.2 Planstatus	8
4.1.3 Organisering av rettigheter	8
4.1.4 Områder og arter omfattet av vernevedtak	9
4.2 Ressurser	9
4.2.1 Landskapsestetiske kvaliteter	9
4.2.2 Biologisk mangfold	9
4.2.3 Kulturminner/kulturmiljø	10
4.2.4 Potensiale for næringsdrift	11
4.3 Bruk	13
4.3.1 Jordbruk og fiske	13
4.3.2 Annen næringsaktivitet	15
4.3.3 Fritidsbruk/opplevelse	16
4.4 Interessekonflikter	17
4.4.1 Beite/fritidsbruk	17
4.4.2 Miljø- og leplanting/biologisk mangfold	17
4.4.3 Miljø- og leplanting/estetikk	18
4.4.4 Fiske/taretråling	18
4.4.5 Fritidsbruk/biologisk mangfold	19
4.4.6 Jordbruk/biologisk mangfold	19
5 Anbefaling fra lokale brukere	21
6 Visjoner og mål for forvaltningsområdet	23
6.1 Visjoner	23
6.2 Forvaltningsprinsipp	23
6.3 Mål	24
6.3.1 Ressurser	24
6.3.2 Bruk	27
7 Handlingsprogram	29
7.1 Planlegging	29
7.2 Fysiske tiltak	31
7.3 Informasjon	33
7.4 Økonomi	37
8 Oppfølging	38
Vedlegg	
Kart over forvaltningsområdet	39
Gjeldende arealdel av kommuneplanen, Illustrasjon	40

Sammendrag

Bakgrunn

Kulturlandskapet på sørlige deler av Smøla betegnes som særlig verdifullt. Området innehar kvaliteter som blant annet er dokumentert gjennom prosjektet «Nasjonal registrering av verdifulle kulturlandskap i Norge».

Som en oppfølging av dette prosjektet er det valgt ut fem såkalte modellområder med god representasjon i kvaliteter, geografisk spredning og ulike dominerende problemstillinger knyttet til området. Sørlige deler av Smøla er et av disse. Status som modellområde innebærer at det utarbeides en forvaltningsplan for kulturlandskapet i sørlige deler av Smøla.

Problemstillinger

Områdebruken innenfor forvaltningsplanens virkeområde har vært og er fremdeles sterkt knyttet til det lokale ressursgrunnlaget gjennom et tradisjonelt, stedstilpasset jordbruk og fiske. Kombinasjonsbruket har vært utbredt i hele området, som ellers langs norskekysten, til langt inn i vårt århundre.

I dag er forvaltningsområdet sterkt preget av avfolkning, høy gjennomsnittsalder og svært få etablerte arbeidsmuligheter utenfor jordbruk og fiske. Den tradisjonelle bruken er i ferd med å forsvinne, og arealer går ut av bruk. Kulturlandskapet gror igjen. Beiter gror til med lyng, naturlig og innplantet skog brer seg.

Fritidsaktivitetene dominerer bruken av skjærgården noen hektiske sommermåner. Næringsaktiviteten gir seg mindre tydelige utslag i denne delen av området. Fritidsaktiviteten skaper et nytt kulturlandskap, og kan bare i begrenset grad holde i hevd det tradisjonelle kulturlandskapet som har plassert Smøla på det nasjonale kulturlandskapskartet.

Det er bare den bruken som gjennom lang tid har skapt kulturlandskapet på Smøla som også kan holde det i hevd. Enkelte helt spesielle områder kan antakelig skjøttes gjennom avtaler og overføringer, men i det store og hele er det kombinasjonsbruket som produsent av mat og felles miljøgoder som best kan opprettholde de unike kvalitetene i kulturlandskapet.

Registreringer

Det er gjennomført registreringer av kulturminner/kulturmiljøer innenfor forvaltningsområdet i regi av Kulturavdelinga, Møre og Romsdal fylkeskommune. Biologisk mangfold er registrert i regi av Fylkesmannen i Møre og Romsdal, Miljøvern avdelinga. Andre tema er registrert av prosjektleder for forvaltningsplanen med støtte i grunneierkontakt, lokal forvaltning og litteratur.

Forvaltningsområdet inneholder viktige kvaliteter innenfor en rekke tema. Kulturminner/kulturmiljøer, kulturbetinget biologisk mangfold og øvrige biologiske kvaliteter er representert ved lokaliteter av nasjonal, tildels også internasjonal verdi. Smøla står i innledningen av en omfattende verneplanprosess i henhold til Lov om naturvern, hvor store deler av forvaltningsområdet vil bli fokusert.

Forvaltning

En plan for forvaltning av kulturlandskapet må formes i lys av naturkvalitetene. En avveining mellom ønsket næringsaktivitet for å opprettholde bruken og ivareta kulturlandskapskvalitetene, og hensynet til de sårbare naturkvalitetene, er en sentral problemstilling i en forvaltningsplan for dette området.

Forvaltningsplan

Forvaltningsplanen er bygd opp med en del som beskriver dagens situasjon i området, både potensiale for bruk, bruk i dag og aktuelle interessekonflikter. Andre del beskriver forvaltningsprinsipper og mål som bør gjelde for den videre utviklingen av forvaltningsområdet. Siste del, -Handlingsprogrammet anviser konkrete tiltak som kan bringe forvaltningen i tråd med målbeskrivelsene.

Forvaltningsplanen slik den foreligger er et uformelt registrerings- og intensjonsdokument uten konkret forankring i lovverk. Hverken grunneiere, Smøla kommune eller andre er rettslig bundet av det som står i planen. Ved en eventuell framtidig innarbeidelse i kommuneplanssystemet, vil grunneiere heller ikke kunne bli pålagt skjøtselstiltak, men planens intensjoner bør være retningsgivende for utviklingen. I siste instans er det grunneiers engasjement og eventuelle tilslutning til planen som avgjør hvilken betydning den vil få for forvaltningen av kulturlandskapet i sørlige deler av Smøla.

1 Innledning

Det er konstruert utallige definisjoner av hva kulturlandskap egentlig er. Dette mangfoldet av definisjoner skyldes dels uenighet, men er også uttrykk for det helt personlige forholdet hver enkelt har til det landskapet som omgir oss. De fleste som skal omtale kulturlandskapet har et sterkt behov for å klargjøre hva nettopp de selv legger i begrepet. For ikke å bryte med en slik positiv tradisjon vil også jeg gjøre rede for hva jeg mener med begrepet kulturlandskap i denne sammenhengen, og hvilke verdier jeg mener at dette kulturlandskapet inneholder.

Jeg-formen er nødvendig, selv om mine delvis personlige synspunkter nødvendigvis skyver det objektiviserende og «gyldige» mer i bakgrunnen.

Kulturlandskapet

I denne rapporten er kulturlandskapet identisk med landskapet som omgir oss og som vi selv er en del av. Dette omfatter de rent fysiske kvalitetene innenfor et område som kan sanses av de fleste, men også det innholdet som hver og en av oss har tatt med oss gjennom opplevelse og erfaringsdannelse i landskapet.

Kulturlandskapet er i aller høyeste grad dagens landskap, og et landskap i utvikling. At det utvises omsorg for historiske dokumenter som gamle bygninger, tufter, gravrøyser, båter, slåttenger, beitemarker, beitemarkssopp, kuraser, dialektord og kunnskap for den saks skyld, er viktige og positive innslag i landskapet og uttrykk for et nært forhold til vår egen historie. Interesse for kulturlandskapet må likevel ikke ta prinsipiell avstand ifra det som er dagens bruk og formgivning.

Verdier i kulturlandskapet

Hva som er verdifullt i et kulturlandskap kan kanskje oppfattes som en uinteressant betraktning hvis vi skal ta utgangspunkt i den definisjonen av kulturlandskap som er gitt over. Likevel, som jeg allerede har vært innom, så har de fleste av oss et (kultur)landskap vi kaller vårt, et landskap vi føler tilknytning til. Mange velger å kalle dette en positiv tilknytning, og for den enkelte vil dermed kulturlandskapet ha en verdi. Hvor stor denne verdien er, vil best kunne uttrykkes ved hvordan hver enkelt av oss tar vare på og utvikler dette landskapet.

Det er etter min mening det nære forholdet mellom mennesker og landskap som uttrykker de største verdiene i et kulturlandskap. Hvis ikke et kulturlandskap brukes, svekkes tilknytningen over tid og kulturlandskapets verdi reduseres. Det er opplevelsen som er tilknytningsformen, og potensialet for opplevelser øker med graden av tilknytning. Historiske dokumenter i landskapet vil alltid være sentrale bindeledd mellom mennesker og deres omgivelser -kulturlandskapet.

Landskapet er en ressurs for produksjon av forbruksgoder, i første rekke mat. Kulturlandskapet slik de fleste assosierer, er i hovedsak et opparbeidet produksjonslandskap konsentrert om matproduksjon, og har derfor en potensiell verdi.

Et interessant og etterhvert sjelden biologisk mangfold er knyttet til gamle, tradisjonelle bruksformer i jordbruket. Sjelden fordi bruksformene blir mer og mer uvanlige i det landbruket som vi ønsker -mange av oss. Det finnes internasjonale konvensjoner som forplikter oss til å ta vare på dette biologiske mangfoldet.

det, og spesielt viktig blir det å vise hensyn overfor planter og dyr som er sjeldne og som kanskje er truet av vår bruk av landskapet idag. At det eksisterer en konvensjon for vern og bærekraftig bruk av biologisk mangfold forteller om allment aksepterte verdier.

Forvaltningsplan

En plan for forvaltning av kulturlandskapet er en plan for bevaring og utvikling av et avgrenset område. Balansen mellom bruk og vern er karakteristisk for all forvaltning, og er regulert av et såkalt forvaltningsmål. Det ligger som regel flere og dels motstridende delmål til grunn for utviklingen innenfor et område. En forvaltningsplan for kulturlandskapet skal si noe om hva som er status i området, hvilken utvikling vi ønsker og hvordan vi skal bevege oss framover i denne retningen.

Forvaltningsplanen slik den foreligger er et uformelt registrerings- og intensjonsdokument uten konkret forankring i lovverk. Hverken grunneiere, Smøla kommune eller andre er rettslig bundet av det som står i planen. Ved en eventuell framtidig innarbeidelse i kommuneplanssystemet, vil grunneiere heller ikke kunne bli pålagt skjøtselstiltak.

2 Problemstillinger og prosjektmål

Problemstillinger

Sørlige deler av Smøla er valgt som ett av fem områder hvor det skal utarbeides en forvaltningsplan for kulturlandskapet. Foruten å inneha interessante kulturhistoriske og biologiske kvaliteter, er området kjennetegnet ved stor fraflytting. En sentral problemstilling for prosjektarbeidet og forvaltningsplanen er hvordan kulturlandskapskvalitetene kan tas vare på når den tradisjonelle skjøtselen er i ferd med å opphøre.

Områdebruken har vært og er fremdeles sterkt knyttet til det lokale ressursgrunnlaget gjennom et tradisjonelt, stedstilpasset jordbruk og fiske. Kombinasjonsbruket har vært utbredt i hele området som ellers langs norskekysten, til langt inn i vårt århundre. Det finnes imidlertid lokale variasjoner, og det kan være nyttig å skille mellom de forskjellige livsformene som har skapt det kulturlandskapet vi ser innenfor området og som delvis også er gyldige i dag.

Fiskeværene på Hallarøya, Odden og etterhvert også Ringsøya var uttrykk for et spesialisert kystfiske. Allerede på 1200-tallet slo fiskere seg ned langs vestsida av Smøla i småsamfunn med en utstrakt kontakt med omverden og markedene. Fisken var et godt byttemiddel, og i sesongene kom det tilflyttende fiskere inne fra fjordene og fra Fastsmøla til fiskeværene for å delta i fisket og skaffe inntekter. Fiskeværene er fraflyttet idag. På Odden så tidlig som på 1920-tallet, mens Ringsøya og Hallarøya hadde fast bosetting helt fram til 1960-70-tallet. Det er også her vi finner de mest synlige restene etter denne livsformen. Boligmassen både på Ringsøya og Hallarøya er tatt vare på og benyttes som fritidsboliger idag.

Mot slutten av 1800-tallet bodde det mange folk også på holmene omkring fiskeværa. Fisket var næringen, men det var likevel vanlig å ha ei ku og noen sauer til eget bruk. Sauen gikk ute det meste av året, men kua trengte et bedre stell. Vinterfor ble høstet fra nærliggende holmer hvor det fantes for å høste. Disse boplassene er fraflytta idag, men enkelte bygninger er tatt vare på og brukes som fritidsboliger. Mange står likevel til nedfalls, og på flere av holmene der det bodde folk ved århundreskiftet er det bare gjengrodde tufter tilbake.

Langs kysten av Fastsmøla var naturalhusholdet mer framtrедende, og jordbruket sto sterkere. Heimfisket inngikk i dette husholdet, og folk fra Fastsmøla deltok til en viss grad i sesongfisket. Da bodde de i fiskeværene og rodde hjem i helgene. I vestlige deler av Smøla innenfor området er det fremdeles kombinasjonsbruket som dominerer. Små innmarksarealer bestemmer dyretallet, mens holmene i skjærgården utnyttes som utmarksbeite gjennom en lang sesong. De østlige delene av området er rene jordbruksområder idag som tidligere.

Hele området er sterkt preget av avfolkning, høy gjennomsnittsalder og svært få etablerte arbeidsmuligheter utenfor jordbruk og fiske. Den tradisjonelle bruken er i ferd med å forsvinne, og arealer går ut av bruk. Kulturlandskapet gror igjen. Beiter gror til med lyng, naturlig og innplantet skog brer seg. Idag er det fritidsaktiviteten som dominerer i skjærgården noen hektiske sommermåned, mens næringsaktiviteten gir seg mindre tydelige utslag. Fritidsaktiviteten skaper et nytt kulturlandskap, og kan bare i begrenset grad holde i hevd det tradisjonelle kulturlandskapet som har plassert Smøla på det nasjonale kulturlandskapskartet.

Det er bare den bruken som gjennom lang tid har skapt kulturlandskapet på Smøla som også kan holde det i hevd. Enkelte helt spesielle områder kan antakelig skjottes gjennom avtaler og overføringer, men i det store og hele er det kombinasjonsbruket som produsent av mat og felles miljøgoder som best kan opprettholde de unike kvalitetene i kulturlandskapet.

Kulturlandskapet eller de menneskeskapte kvalitetene innenfor området er viet stor oppmerksomhet. I tillegg er det åpenbare og helt spesielle naturkvalitetene innenfor samme område. En plan for forvaltning av kulturlandskapet må formes i lys av naturkvalitetene. En avveining mellom ønsket næringsaktivitet for å ivareta kulturlandskapskvalitetene og hensynet til de sårbare naturkvalitetene, vil være en sentral problemstilling i en forvaltningsplan for dette området.

Prosjektmål

Det er flere mål med prosjektet. De sentrale myndighetene med Landbruksdepartementet, Direktoratet for naturforvaltning og Riksantikvaren som initiativtakere, ønsker å belyse viktige problemstillinger som knytter seg til forvaltning av kulturlandskapet rent generelt. Gjennom utarbeidelsen av forvaltningsplaner for fem ulike kulturlandskapsområder, håper en å innhente erfaringer som kan nyttiggjøres andre plasser. Lokalt vil det imidlertid være forvaltningsplanen, og den framtidige innflytelsen av denne, som står i sentrum for oppmerksomheten.

Det er beskrevet både tiltaksmål og resultatmål for prosjektarbeidet innenfor området på Smøla. Etter samråd med den lokale kontaktgruppa (jfr. kap. 3, side 5) i møte 18.10.95, er det beskrevet følgende hovedmål for prosjektarbeidet:

Prosjektet skal motivere grunneiere, hjemmelshavere og allmenheten for å ta vare på kulturlandskapet på sørlige deler av Smøla gjennom kunnskapsformidling og generell bevisstgjøring på kulturlandskapets kvaliteter, sårbarhet og krav til skjøtsel.

Prosjektet skal utarbeide en plan for forvaltning av kulturlandskapet på sørlige deler av Smøla basert på et samarbeid mellom grunneiere, offentlige myndigheter og andre brukerinteresser.

Forvaltningsplanen skal:

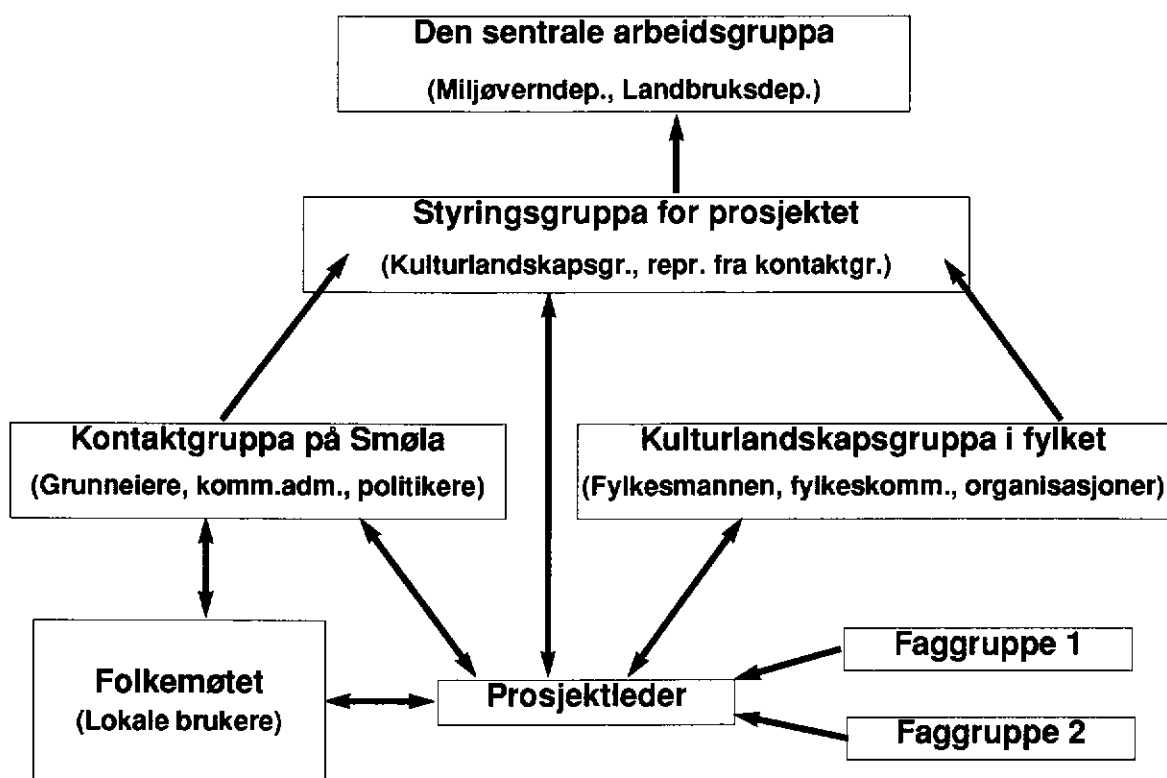
- være retningsgivende for hvordan kulturlandskapskvalitetene ivaretas gjennom kommunens arealplanlegging.

- tjene som underlag for det lokale næringsplanarbeidet i form av anbefalte skjøtelseshensyn i næring og næringsutøvelse - i hovedsak landbruket

- formidle kunnskap om landbruk, fiske, natur- og kulturhistorie som kan inngå både i lokalundervisning og i den lokale reiselivsutviklingen

- beskrive en modell for oppfølging av forvaltningsplanens intensjoner gjennom lokalt prosjektarbeid

3 Prosjektets organisering

Figur 3.1. Prosjektets organisering

Prosjektets organisering er illustrert i fig. 3.1.

Prosjektleder (oppdragstaker) har vært engasjert av Miljøvernavdelingen hos Fylkesmannen i Møre og Romsdal (oppdragsgiver). Miljøfaglig Utredning har fått i oppdrag å lede prosjektet, med Naturforvalterkandidat Morten W. Melby, Tingvoll som prosjektansvarlig.

Det ble oppnemnt en lokal kontaktgruppe på Smøla som prosjektleder kunne forholde seg til i det daglige arbeidet med prosjektet. Kontaktgruppa ble administrativt oppnemnt i samråd med styringsgruppa for prosjektet. I kontaktgruppa satt:

Iver Nordseth	Ordfører
Ingar Iversen	Teknisk sjef
Otto Holberg	Kulturkonsulent
Per Halse	Jordbruksjef
Tore Kuløy	Grunneier, bonde og politiker
Anne Heggemsnes Gustad	Grunneier
Ole Olsen	Sørsmøla Fiskarlag

Prosjektleder har forholdt seg til medlemmene både som enkeltpersoner og som samlet gruppe. Kontaktgruppa ble ikke gitt noe mandat, og hadde heller ikke vedtaksmyndighet.

Iver Nordseth og Tore Kuløy fra kontaktgruppa deltok samtidig i styringsgruppa for prosjektet. De øvrige medlemmene i styringsgruppa bestod av Kulturlandskapsgruppa i Møre og Romsdal. Styringsgruppa hadde dermed følgende medlemmer:

Fylkesagronom Knut Herje, Fylkesmannen i M & R, Landbruksavd.
(Fylkesjordbrukssjef Ole Syltebø fra desember-96)
Overark. Idar Mølseter, M & R fylkeskomm., Nærings- og miljøavd.
Fylkeskonservator Jens Peter Ringstad, M & R fylkeskomm., Kulturavd.
Naturforvalter Harald Ørsahl, Fylkesmannen i M & R, Miljøvern avd.
Ordfører Iver Nordseth, Smøla kommune
Bonde og politiker Tore Kuløy, Smøla kommune
Bonde Cecilie Torbjørnsen, Bonde og Småbrukarlaget, Møre og Romsdal
Bonde Peder Amundsgård, Skogeierlaget, Møre og Romsdal
Bonde Martha Gunnerød, Møre og Romsdal bondelag
Fagkonsulent skog Ole Martin Lingen, Fylkesmannen i M & R, Landbruksavd.
(Fylkesskogmester Solbjørg Kjølstad fra desember-96).

Fylkesagronom Knut Herje (fram til desember-96) og Fylkesjordbrukssjef Ole Syltebø (fra desember-96), Fylkesmannen i M & R, Landbruksavd. har vært leder for Kulturlandskapsgruppa med Førstekonsulent Kari Wiggen, Fylkesmannen i M & R, Landbruksavd. som sekretær.

Som selvstendige prosjekt ble det i 1995 utført to fagarbeider innenfor forvaltningsområdet:

- Registrering og rapportering av kulturminner/kulturmiljø
v/student Are Pettersen, Oldsakssamlingen, Arkeolog Frank Allan Juel og konsulent Britt Hansen, Møre og Romsdal fylkeskommune, Kulturavdelinga.
Fylkeskommunen, Kulturavdelinga står ansvarlig for rapportens innhold

- Registrering og rapportering av biologisk mangfold
v/Geir Gaarder, Miljøfaglig Utredning, Tingvoll og Biolog John Bjarne Jordal, Jordalsgrend. Forfatterene står ansvarlig for rapportens faglige innhold.

Møre og Romsdal er som nevnt et av fem fylker med modellområde hvor det skulle utarbeides en forvaltningsplan for kulturlandskapet. Samtlige prosjektarbeider har forholdt seg til en sentral arbeidsgruppe for «Forvaltningsplaner i modellområder». Arbeidsgruppa hadde følgende sammensetning

Elisabeth Haveraaen, Landbruksdepartementet (fram til 27.11.95)
Anette Søråas, Landbruksdepartementet (fra og med 27.11.95)
Even Gaukstad, Riksantikvaren (fram til 27.11.95)
Elisabeth Haveraaen, Riksantikvaren (fra og med 27.11.95)
Dag Inge Øyen, Vitenskapsmuseet, Univ. i Trondheim
Ann Norderhaug, Høgskolen i Sogn og Fjordane, Sogndal
Jan Morten Høglo, Norsk bonde- og småbrukarlag

4 Status

Undersøkellesområdet utgjør de sørlige deler av Smøla kommune. Området omfatter sørlige del av Fastsmløla (hovedøya) og øyriket videre sør- og vestover (Vedlegg 1). Undersøkellesområdet er avgrenset av den lokale kontaktgruppa i samråd med styringsgruppa for prosjektet

Status for forvaltningsområdet er grundigere behandlet i egen rapport «Kulturlandskap. Forvaltningsplan for sørlige deler av Smøla. Statusrapport» (Melby 1996).

4.1. Rammevilkår

4.1.1. Lovgrunnlag

Nedenfor gis en kortfattet oversikt over de viktigste lovene som kan bli aktuelle å anvende innenfor forvaltningsområdet ved eventuell utarbeidelse av kommunedelplan, reguleringsplaner og verneplaner. De ulike virkemidlene må i flere tilfeller sees i sammenheng.

Lov om naturvern kan være aktuell å anvende innenfor mindre deler av forvaltningsområdet. Loven er statlig forvaltet, men det kan innføres regler om lokal forvaltning. Arbeidet med å utarbeide statlige verneplaner for Smøla er i gang. Forvaltningsplanen kan være en anledning for folk på Smøla til å skaffe seg innflytelse i planprosessen og utformingen av vernereglene i fremtidige verneområder.

Lov om viltet (Biotopvern) kan bli aktuell for å regulere ferdsel i utmark i deler av planområdet. Særlig aktuelle utfordringer er den uønskede ferselen i viktige fugleområder sommerstid. Loven er delvis kommunalt forvaltet.

Lov om kulturminner inneholder bestemmelser om automatisk vern av fornminner (Kulturminner fra før 1537), og vedtatt vern for spesielle bygningsmiljø m.m.. Det finnes et stort antall fornminner innenfor forvaltningsområdet, og dessuten flere «verneverdige» bygningsmiljø.

Plan- og bygningsloven (PBL) anvendes for å felle ned rammene for arealbruken innenfor forvaltningsområdet blant annet gjennom utarbeidelse av kommunelplan eller kommunedelplan.

Med grunnlag i dokumentasjon og formulerte målsettinger ser kommunedelplanen de ulike lover og virkemidler i sammenheng. Kommunen bør, i tillegg til det formelle plangrunnlaget, trekke opp en handlingsplan for oppfølging av kommunedelplanen. Forvaltningsplanen for kulturlandskapet på sørlige deler av Smøla vil være et vesentlig grunnlag for en slik kommunedelplan, og handlingsprogrammet fra forvaltningsplanen bør samtidig inngå som del av handlingsplanen.

Det kan være aktuelt å utarbeide reguleringsplaner i henhold til PBL for å sikre en god utvikling av de spesielle bygningsmiljøene innenfor forvaltningsområdet.

Lov om friluftslivet fra 1957 fastslår en grunnleggende forutsetning for norsk friluftsliv. Allemannsretten, eller allmenhetens rett til fri ferdsel i utmark. Loven beskriver også andre rettigheter og plikter for ferdsel i og bruk av naturen.

Lov om saltvannsfiskeriene fra 1955 regulerer forholdet mellom fiske og tarehøsting, når tarehøsting og fiske foregår i samme område. Loven forvaltes av Fiskeridepartementet.

Lov om utforskning og utnyttelse av undersjøiske naturforekomster fra 1963 (Kontinentalsokkeloven) fastslår at tang og tare er statens eiendom og plasserer forvaltningsansvaret for tang og tare hos Fiskeridepartementet. Kontinentalsokkeloven gir staten reguleringshjemmel også utenfor områder med interessekonflikter med fiskeri (Saltvannsfiskeloven).

Lov om tilskiping av jordbruk (Jordlova) fra 1955 regulerer utnyttelsen av landbruksområder for å sikre en samfunnsnyttig forvaltning av produksjonsressursene og gi grunneiere/driver trygge økonomiske kår.

4.1.2. Planstatus

Det er få planer som allerede gjelder i dag innenfor forvaltningsområdet. Kommuneplan for Smøla (1991-2005) dekker naturlig nok området. I kommuneplanen framstår forvaltningsområdet som et LNF-2 område med få og små unntak. LNF-2 indikerer en passiv og til dels en restriktiv holdning til endringer av dagens bruk.

Det er vedtatt reguleringsplan for kaiområdet på Edøya (Klokkarstøa) og det foreligger godkjent bebyggelsesplan for et lite område 300 meter nord for kaiområdet (Kårsvollen).

I Skjølbergområdet ble det under krigen opprettet et fuglefredningsområde (Harald Ørsahl per. medd.). Områdets størrelse og lokalisering samt de formelle dokumentene fra vedtaket er ikke lest av prosjektleder.

Det foreligger konsesjon for taretråling innenfor deler av planområdet. Konsesjonsvilkårene angir hvor og når det skal(kan) tråles samt detaljerte regler for varsling og utøvelse.

Forøvrig finnes det ingen vedtatte planer som gjelder innenfor forvaltningsområdet. Kommunen har imidlertid under utarbeidelse en Kystsoneplan for Smøla. Landbrukskontoret, Smøla har mottatt 1,3 mill. kroner til skjøtselstiltak i miljøplantinger. Staten ved Fylkesmannen er samtidig i gang med å utarbeide verneplaner for Smøla. Det vil etter all sannsynlighet bli utarbeidet en samlet verneplan for Smøla der samtlige tematiske verneplaner sees i sammenheng. Dette har sin årsak i de store og forskjelligartede verneverdiene som finnes på Smøla og særlig innenfor forvaltningsområdet. Det er likeledes under arbeid en nasjonal utredning om marine verneområder hvor forvaltningsområdet vil bli vurdert.

4.1.3. Organisering av rettigheter

Det er to grupper av rettighetshavere innenfor forvaltningsområdet. Fastboende grunneiere med boligeiendom eller mindre landbrukseiendommer, og fraflyttede grunneiere og slekt av disse, hvorav enkelte har fritidsbolig på eiendommen.

Rettighetshaverene er i liten grad organisert unntatt gjennom de tradisjonelle næringsorganisasjonene som fiskarlag, saueavlslag, bondelag, bonde- og småbrukarlag m.m.. Grunneierene som bor utenfor Smøla er dårlig organisert, og har liten kontakt med kommunen.

Jakt- og fritidsfisket innenfor forvaltningsområdet er delvis organisert. Hele Smøla inngår i en felles fiskekortordning, og deler av forvaltningsområdet inngår i Smøla grunneierlag sitt areal for småviltjakt.

4.1.4. Områder og arter omfattet av vernevedtak.

- Plantarten lappmariland som finnes på de ekstremrike myrene ved Skjølberg er midlertidig vernet i medhold av Lov om naturvern. Vedtak om innføring av midlertidig vern er truffet av Kongen i statsråd etter naturvernlovens §13 (plantelivsfredning).

- Samtlige fornminner er automatisk vernet i henhold til Lov om kulturminner §4. Disse er konsentrert til Kuli og sørlige del av Edøya. Området i tilknytning til hvert enkelt fornminne som inngår i vernet er «..et fem meter bredt belte regnet fra fornminnets synlige ytterkant» (§6).

Det finnes forøvrig ingen vernevedtak fra forvaltningsområdet. Det har imidlertid over lang tid vært ført en restektiv og sentralstyrt forvaltning av forvaltningsområdet i påvente av vernevedtak som vil komme.

4.2. Ressurser

4.2.1. Landskapsestetiske kvaliteter

Smøla er en del av den tidligere strandflaten som etter landhevingen framstår som et jevnt flatt landområde omkranset av nærmere 3000 øyer. Uberørt av fjellkjedefoldingen, ligger Smøla som en kontrast til fjellene på Tustna og landet innenfor. Klimatiske årsaker og tidligere bruk har i tillegg skapt et åpent, trebart landskap som ytterligere forsterker uttrykket og gir området dets karakter.

De store kontrastene til fastlandet innenfor, øyriket i vest og det nakne vær-åpne landskapet generelt er enestående i landssammenheng. De landskapsestetiske kvalitetene ved dette kulturlandskapet er også en vesentlig årsak til karakteristikken «særlig verdifull». En intensiv, men likevel skånsom og langsiktig bruk av lokale ressurser har formet et estetisk vakkert landskap. Dette er tydelig dokumentert innenfor forvaltningsområdet.

De landskapsestetiske kvalitetene er et vesentlig potensiale for friluftsliv, reiseliv og turisme.

4.2.2. Biologisk mangfold

Store naturfaglige kvaliteter er påvist, og nærmest hele forvaltningsområdet er vurdert som spesielt verneverdig.

Sørlige deler av Smøla er et av Norges største skjærgårdsområder med svært store gruntvannsområder og høy biologisk produksjon. Området har stor betydning som leveområde for flere fiskeslag og for sjøpattedyr som oter og sel. Det er likevel fuglelivet som er viet størst oppmerksomhet av det biologiske mangfoldet i dette området.

Våtmarkssystemene på Smøla med myrer, ferskvann og gruntvannsområder i sjø har generelt internasjonal naturverdi, og er et av Norges viktigste leveområder for våtmarks- og sjøfugler. De store gruntvannsområdene i Sør-Smøla med tilhørende landområder, er en sentral del av dette systemet. Samlet sett regnes dette skjærgardsområdet å være av internasjonal betydning for sjøfuglene.

Gamle ugjøddelede grasmarksamfunn er svært artsrike, både m.h.p. blomsterplanter, gras, starr, sopp, insekter og andre artsgrupper. Kalkrik, ugrøftet grasmark har et spesialisert artsmangfold. Det er gjort funn av mange sjeldne og truede arter som ikke vil kunne overleve hvis ikke den tradisjonelle hevd på disse lokalitetene opprettholdes.

Det er en rådende oppfatning at lyngheiene er en kulturskapt naturtype der en kombinasjon av brenning, uttak av trevirke og husdyrbeite har medført at skogen er erstattet med lågvokst hei dominert av lyngplanter, gras og urter. Klimaet har indirekte spilt en viktig rolle for utformingen fordi fravær av snødekke gjennom store deler av vinteren gjorde det mulig også å ha husdyra på beite vinterstid. Internasjonalt er lyngheia en truet naturtype, men selv om en del av lyngheiene har blitt eller er i ferd med å gå tilbake til skog igjen, så er dette fortsatt en vanlig naturtype på Smøla.

Den småkuperte topografien og det kjølige, fuktige klimaet på Smøla gir en mosaikk av lynghei og myr med ulike overgangsformer. Det er få andre kommuner i Norge som har så stor andel av sitt landareal dekt av myr som Smøla. I utkanten av og utenfor forvaltningsområdet ligger noen av de største og fineste atlantiske høgmyrene som finnes i Norge, og disse er beskrevet som internasjonalt verdifulle. Også innefor undersøkelsesområdet finnes høgmyrer og andre typer nedbørsmyrer, men ikke så store og velutviklede.

Våtmarksområdene inne på fast-Smøla, med vassdrag og små vann har mange botaniske og særlig ornitologiske kvaliteter. Smøla har svært interessant og verdifull skog, botanisk sett. Eikelunden på Kuli er verdens nordligste eikelund, og således av nasjonal naturverdi. Også andre til dels truede og sjeldne arter forekommer her, i første rekke av sopp.

4.2.3. Kulturminner/kulturmiljø

Fornminner

Den vanligste typen automatisk fredede kulturminne som er registrert langs kysten vår er forskjellige typer gravminner. De kan ofte være lett synlige i terrenget, særlig dersom området er brukt til beite og fornminnene ikke er grodd ned. En annen type fornminner er steinalderboplasser. Disse er ikke synlige, men er veldig vanlige langs kysten i hele Møre og Romsdal. Det er samme typen funn vi finner i Smøla kommune og i forvaltningsområdet.

Gravfeltet på Kuli er blant de største vi har i Møre og Romsdal fylke. Størrelsen på mange av gravminnene på feltet vitner om at det har bodd mektige slekter på øya. Trolig lå det et stort maktsenter på Kuli i eldre og/eller yngre jernalder. Kulisteinen er et av de mest spesielle kulturminnene vi har i Norge. På denne bautasteinen er Norge og kristningen av landet nevnt for første gang. Det er lagt mye arbeid i å synliggjøre fornminnene på Kuli. Husdyrbeiting har opprettholdt det snaue landskapet og skjøtter på sett og vis også fornminnene.

På Edøy er det særlig den sørlige del av øya som har fornminner i form av gravhauger og gravrøyser. Området omkring Jøa og Jøstølen har potensiale for flere funn av fornminner selv om det ikke ble gjort funn i dette området i 1995. Likeledes er Tranøya, Arnøya, Solværet, Hestøya, Ellevsøya, Lyngvær og Blåsvær omtalt i kilder fra 1600-tallet, og bør undersøkes nærmere.

Nyere tids kulturminner

Det er registrert tre hovedgrupper i bosettingsmønsteret på Smøla:

- Gruppe 1 Større gardsbruk der landbruk er hovednæringen
- Gruppe 2 Kombinasjonsbruk jordbruk/fiske
- Gruppe 3 Fiskevær

Lokaliteter som idag framstår som gode eksempler på disse hovedgruppene er:

- Gruppe 1 Vestenden av Edøya og sørøstre deler av Kuli samt Tranøya
- Gruppe 2 Kulturlandskapet på Jøa
- Gruppe 3 Ringsøya/Valøya med Spilvalen, og Hallarøya med et område rundt

Fiskeværene på Ringsøya og på Hallarøya blir betegnet som internasjonalt verdifulle, og selv om en del restaurering og nye bygg har redusert kvalitetene, så er utviklingen av disse kulturmiljøene av stor betydning også utenfor Smøla sine egne grenser.

4.2.4 Potensiale for næringsdrift

Landskapskvaliteter, biologisk mangfold og egen historie er alle å regne som grunnleggende ressurser. Gode omgivelser, en levende, produktiv natur og spor etter tidligere slekters liv, er likevel ikke en tilstrekkelig begrunnelse for å leve i dette området i dag. Svært få har flyttet til forvaltningsområdet i løpet av de siste tredivte årene. En del har valgt å bli. De har funnet grunnlag i de lokale ressursene, og driver jord og sjø på tradisjonelt vis. Den kultiverte jorda, de fornuftig beskattede fiskeressursene, redskap, kunnskap og arbeidslyst er viktige ressurser i denne sammenhengen. De fastboende er også potensialet for en videreføring av tradisjonell næringsdrift eller for en ny satsning innenfor andre næringer.

Jord og skog

Det er jordbruket, og helst i kombinasjon med fiske, som har vært inntektsgrunnlaget og levemåten innenfor undersøkelsesområdet i nær sagt all tid. De naturgitte forholdene som klima, jordbunnsforhold og ikke minst avstand til fiskefeltene har likevel skapt et skille mellom de vestlige og de østlige driftsenhetene innenfor undersøkelsesområdet.

I de vestlige delene av undersøkelsesområdet, vest for Skjølberg, er gårdene forholdsvis små. Her er jorda skinnere med mer fjell i dagen enn lenger øst, og helt fram til idag har denne jordbruksdrifta vært kombinert med fiske. Sau er

nærmest enerådende som produksjon i dette jordbruket med utmarka som viktig beiteressurs. Øyer og mindre holmer i skjærgården har til alle tider vært beitet, mens utmarksbeitet på fast-Smøla stort sett er gått ut av hevd.

Øst for Skjølberg er jorda bedre og mer lettdrevet. Her er driftsenhetene større og fisket har mindre betydning som næring i kombinasjon med jordbruket. Melkeproduksjon har et større omfang i de østlige delene av undersøkelsesområdet.

Skogen vurderes ikke som et potensiale for næringsdrift, men har gunstig virkning på jordbruket der skjøtselen følges opp.

Det er få driftsenheter innenfor forvaltningsområdet, og gjennomsnittstørrelsen pr. enhet målt i produktivt areal og i årsverk vitner om at dette er marginale områder som står i faresonen for fortsatt nedleggelse.

Fisk

Det er rike fiskefelter innenfor undersøkelsesområdet. Disse ligger som et bredt belte utenfor skjærgården. Innenfor skjærgården er fiskefeltene konsentrert til de største svaene. Viktige gyte- og oppvekstområder finnes stort sett i de samme områdene.

Det er rimelig god merking av hovedleden gjennom undersøkelsesområdet, mens biledene har vært lavt prioritert for vedlikehold de seneste åra. Et vanskelig farvann å ferdes i med få gode orienteringspunkt, stiller strenge krav både til merking og lokalkunnskap.

Idag er lokalkunnskapen om sjødrift innenfor forvaltningsområdet fordelt på svært få aktører. Alderssammensetning blant aktive fiskere er dessuten svært skjev, og vitner om dårlig rekruttering til yrket. En flåtestruktur bestående av bare én- og tomannsbåter skaper igjen vanskelige rekrutteringsforhold.

Tang og tare

Tang og tare har i lang tid vært utnyttet som gjødsel i jordbruket. En særlig evne til å holde på fuktighet gjør dessuten tang og tare interessant som jordforbedringsmiddel på sandholdige jordarter.

Utnyttelsen av alger som råstoff for produksjon av kjemikalier startet allerede i Vest-Europa i det 17. århundre. Alginat er et fortykningsmiddel med en lang rekke anvendelsesområder i farmasi-, tekstil- og næringsmiddelindustri.

Det er svært rike tarefelter rundt Smøla, også i undersøkelsesområdet. De fire vestlandsfylkene er åpnet for tråling i henhold til kontinentalsokkeloven

Skjellsand

Skjellsand er dannet av skall fra muslinger, snegler, kalkalger og krepsdyr som er blitt hentet opp fra havbunnen og malt opp. Skjellsand er en subfossil avleiring, og dannet så sakte at den i praksis er en ikke-fornybar ressurs. Den er svært kalkholdig og brukes stort sett til jordforbedring og kalking av sur jord og vassdrag.

Det er et sannsynlig potensiale for kommersielt uttak av skjellsand innenfor undersøkelsesområdet.

Oppdrett i sjø

Det er gjennomført en lokalitetsundersøkelse for oppdrett av laks (matfisk).

Undersøkelsen konkluderte med at det er få gode oppdrettslokaliteter innenfor forvaltningsområdet. Begrunnelsen var for de fleste lokalitetene innenfor forvaltningsområdet at det var for grunn

Driftsformer og kravene til anlegg kan imidlertid endres over tid, og andre former for oppdrett har vært lite påaktet innenfor forvaltningsområdet.

Reiseliv

Potensialet for reiseliv på Smøla og innenfor undersøkelsesområdet er stort. Ressursene som er omtalt ovenfor skulle gi grobunn for en satsning på reiselivet. Turiststrømmen til Norge har vist en stadig stigende interesse for vestlandet, og Møre og Romsdal reiselivsråd har møtt denne interessen ved blant annet å intensivere markedsføringen av Ytre Nord-Møre.

I tillegg til utenlandske turister, kan Smøla og især undersøkelsesområdet by på opplevelse for spesielt interesserte innenfor tema som kystkultur, landskap, biologi og geologi.

4.3. Bruk

4.3.1. Jordbruk og fiske

Jordbruk

Ifølge jordregisteret finnes det 95 bruk idag innenfor forvaltningsområdet. Det reelle tallet er antakelig noe større. 25 gårdbrukere driver så omfattende jordbruk innenfor undersøkelsesområdet at de mottar produksjonstillegg. Et stort antall bruk er ikke lenger i drift. Her er jorda enten ute av hevd eller bortleid. Tallene i tabell 4.1 skiller mellom øst og vest. Som nevnt under punkt 4.1, så har driftsforholdene gitt et slags skille mellom små driftsenheter i kombinasjon med fiske i vestlige deler av forvaltningsområdet og større enheter i øst hvor kombinasjonen med fiske har mindre betydning.

Tabell 4.1. Produksjonstall fra jordregisteret fra undersøkelsesområdet skilt mellom østlige og vestlige deler.

Oversikt over bruk	Vest	Øst
Antall bruk i områdene	44	50
Antall bruk i drift	13	14
Antall bruk som leier bort	7	16
Antall bruk ikke i drift	24	20
Antall dekar i drift	713	1726
Antall dekar bortleid	246	773
Antall dekar ute av drift	686	948
Oversikt over dyretall	Vest	Øst
Vinterfora sau	262	433
Ammekyr	0	39
Melkekyr	30	107
Ungdyr	57	269
Hester	0	5
Årsverk (jfr. prod.tillegg)	5.73	19.98

Nær halvparten av Smøla kommunes totale antall sauer befinner seg innenfor undersøkelsesområdet. Utmarksbeitene er en vesentlig ressurs og en rekke holmer holdes i hevd ved årlig beiting og stedvis også periodevis brenning.

De aller fleste enhetene som er ute av drift i dag, er lagt ned iløpet av siste 20-årsperiode. Jorda som er ute av hevd gror igjen, og krever etterhvert stor innsats for å få tilbake i aktiv produksjon

Allerede på 30-tallet ble det i idealistisk dugnadsånd plantet både bergfuru, lerk og gran innenfor undersøkelsesområdet. På 70-tallet stimulerte staten til storstilt miljøplanting for å skjerme folk, fe og jordbruksland mot vær og vind. Omlag 4 millioner subsidierte planter fant veien til Smøla og en uviss skjebne på de trebare lyngheiene, i myra eller på grunnlendt mark. Saltråk og vindslit gjør ikke tilværelsen enklere.

Skogen hogges i noen grad til ved på Smøla, og det er gitt offentlige midler til skjøtsel av miljøplantingene.

Fiske

På Smøla er det totalt 284 personer i fiskermanntallet. 179 av disse har fiske som ene- eller hovedyrke, mens de øvrige har fiske i tillegg til annet yrke, næring eller trygd. Innenfor postnummer 6570 Edøy som stort sett omfatter undersøkelsesområdet, er det registrert 61 fiskere som også bor i området. 39 av fiskerene som bor innenfor undersøkelsesområdet har fiske som ene- eller hovedyrke, mens de resterende 22 har annet yrke, næring eller trygd i tillegg.

Aldersfordelingen blant de som har fiske som ene- eller hovedyrke og som bor innenfor undersøkelsesområdet er vist i tabell 4.2.

Tabell 4.2. Antall og aldersfordeling blant fiskere innenfor undersøkelsesområdet med fiske som ene- eller hovedyrke.

Under 30 år	5 pers.
Mellom 30 og 40 år	9 pers.
mellom 40 og 50 år	7 pers.
Over 50 år	18 pers.
<hr/>	
Totalt	39 pers

Det har vært en markert nedgang i antallet fiskere innenfor undersøkelsesområdet de seneste årene. Aldersfordelingen er dessuten mer skjev idag enn tidligere. Enkelte ungdommer fra området har likevel begynt med fiske innenfor undersøkelsesområdet, men tildeling av kvote og generell lønnsomhet innenfor næringen vil avgjøre hvorvidt disse ønsker å fortsette.

Det er i hovedsak rusefiske etter torsk som utøves innenfor undersøkelsesområdet (heimfiske). Tidligere var det vanlig utbredt med teinefiske etter både hummer og krabbe, men idag er hummeren sjelden. Linefiske, pilkfiske og reketrålning forekommer også innenfor forvaltningsområdet. Det er vanlig blant fisker å reise nordover for å delta i sesongfiske etter torsk og sei i Lofoten og på Finnmarkskysten.

Av totalt 201 registrerte fiskefartøy på Smøla, er 51 fartøy registrert innenfor undersøkelsesområdet. Flåtestruktur er illustrert i tabell 4.3.

Tabell 4.3. Antall og størrelsesfordeling av fartøy registrert innenfor undersøkelsesområdet.

Fartøy under 10 meter	45
Fartøy mellom 10 og 15 meter	6
Fartøy over 15 meter	0
<hr/>	
Totalt	51

Fiskemottaksanlegget på Sør-Smøla er for tiden ikke i drift (Nov.-96), og likeledes var det i perioder i 1995. Denne situasjonen gjør at fiskerene må levere andre steder, enten på Vest-Smøla eller utenfor kommunen.

4.3.2 Annen næringsaktivitet

Det er liten næringsvirksomhet innenfor undersøkelsesområdet foruten jordbruk og fiske. Sør-Smøla S-lag på Stensøya, en kiosk på Edøya, et drosjeløyve, 2 maskinentreprenører, en byggmester og en deltidsstilling knyttet til fiskemottaket er eneste unntak i dag. Interesser utenfor Smøla driver imidlertid en omfattende taretråling i vestlige deler, og det er registrert interesse utenfra for å sette i gang med uttak av skjellsand innenfor undersøkelsesområdet.

Taretråling

Det er gitt konsesjon for taretråling rund Smøla, og hele sjøarealet innenfor undersøkelsesområdet er omfattet av konsesjonen til Protan a/s, Haugesund. Hele den drivverdige kyststrekningen fra og med Rogaland til og med Møre og Romsdal fylke er inndelt i felt som tråles hvert 5. år i henhold til konsesjon. Tareforekomstene i Møre og Romsdal er pr. idag industriens viktigste område for høsting av tare. Det har skjedd en fordobling av høstet volum i fylket fra 47.493 tonn i 1982 til 99.882 tonn i 1991. En viktig årsak til økningen er at fjernfeltene (bl.a. Smøla) er tatt i bruk.

Skjellsanduttak

Senest i oktober-95 forelå det søknad om konsesjon for uttak. Søknaden ble avslått med begrunnelse bl.a. i forstyrrelse av de viktige sjøfugllokalitetene i området.

Det knytter seg usikkerhet til hvilken virkning skjellsanduttak har på organismerne i havet. Mulige virkninger er endring av strømforhold som kan føre til erosjon, skade på bunnlevende organismer ved at bunnsedimentet forandres og skader på gyteområder for fisk.

Reiseliv

Det finnes ingen reiselivsbedrifter med adresse innenfor forvaltningsområdet. To aktører er lokalisert til Straumen, og har dermed forvaltningsområdet som sitt naturlige nedslagsfelt.

Smøla Vertshus og Feriesenter tilbyr bevertning og overnatting i hotellrom eller hytte, samt leie av båt. Møte- og selskapslokaler kan leies, og vershuset arrangerer egne havfisketurer etter forespørsel.

Turistinformasjonen for Smøla kommune er lokalisert til statoilstasjonen på Straumen.

Forvaltningsområdet inngår ikke i noen reiselivskonsept på Smøla, men organiserte båtturer med utgangspunkt i Straumen vil av naturlige årsaker også benytte forvaltningsområdet. Arrangerte turer fra Ringholmen Sjøhus, Tustna kommune, benytter forvaltningsområdet i noen grad. Det er i hovedsak skjærgårdslandskapet og fiskemulighetene som utgjør tilbudet.

4.3.3 Fritidsbruk/opplevelse

Fritidsbruken av undersøkelsesområdet i dag er i stor grad knyttet til fritidsboligene ute på skjæra. Kommunen har, i tråd med Fylkesmannens og fylkeskommunens pålegg, praktisert en restriktiv byggepolitikk innenfor forvaltningsområdet, og det finnes svært få nybygde hytter i området. De nye hyttene er dessuten satt opp innenfor svært begrensede områder rundt Ringsøya og Hallarøya hvor kommuneplanen tillater oppsett av hytter. Også innenfor disse områdene er det få nybygg. Det er med andre ord de vedlikeholdte, tidligere fraflyttede bolighusene som dominerer bygningsmassen innenfor forvaltningsområdet, og som huser fritidsbrukerne gjennom en lang sesong.

Fritidsbrukere av området er avhengige av egen båt eller båtskyss. Farvannet er svært vanskelig, og den aller største del av ferdselen er knyttet opp mot hoved- og bileia. Breidsvaet er på sin side så vanskelig farbart at området nesten ikke blir benyttet. De som har fritidsbolig i området legger som regel ut fra Ersnes, Jøstølen eller Kristiansund når de skal ut til eiendommene.

Eierene av fritidsboligerne og dermed hovedandelen av fritidsbrukerne er tidligere utflyttere eller 1.-generasjons utflyttere med stor grad av tilhørighet til stedet og Smøla. Kjennskap til og lokalkunnskap om undersøkelsesområdet er fremdeles en vesentlig motivasjon for bruken og en forutsetning for tilhørighet og ansvarsfølelse.

Fritidsbruken av området som har sitt utspring blant de fastboende er svært begrenset. Dels er de få i tallet, dels er bruken deres mer knyttet opp mot tradisjonell næringsdrift som heimfiske og ettersyn av sau. Den daglige rekreasjonen nær hjemplassen stiller imidlertid de samme kravene til hvordan det ser ut. Ryddige og velskjøttede omgivelser er en viktig trivselsfaktor om du er hjemme eller borte, men det er hverdagene det er flest av.

Av spesielle fritidsaktiviteter innenfor forvaltningsområdet bør en trekke fram gåsejakta. Mange deltar i jakta, både fastboende og tilreisende. Jakta etter grågås på Smøla er kjent over det meste av landet, og markedsføres som et reiselivsprodukt. På tross av en hektisk jaktperiode, er grågåsbestanden fortsatt stor, og betraktes som skadedyr på innmark.

Fiske etter laks og sjøaure er også en typisk fritidsaktivitet innenfor forvaltningsområdet og på Smøla forøvrig. Fastboende fisker etter sjøaure i straumene innenfor Breidsvaet. Guidede små grupper av gjester fra Ringholmen Sjøhus benytter samme område, anslagsvis et par ganger i uka gjennom sommerhalvåret.

4.4. Interessekonflikter

De overliggende interessekonfliktene med de største konsekvensene for kulturlandskapet på Smøla kommer til uttrykk gjennom den statlige virkemiddelbruken. På den ene siden fører de sentrale myndighetene en nærings- og distriktspolitikk som svekker lønnsomheten i tradisjonell drift av jord og sjø og kombinasjonsdrift på Smøla. På den annen side ønsker de samme aktørene å opprettholde kulturlandskapet (hvis det er verdifullt) gjennom andre overføringer og tilskuddsordninger.

Nedenfor beskrives andre sentrale interessekonflikter som gjør seg gjeldende innenfor undersøkelsesområdet, og som har betydning for utviklingen av kulturlandskapet. Konfliktenes omfang er ikke forsøkt antydnet, og de er heller ikke like framtreddende innenfor alle deler av forvaltningsområdet. I tillegg finnes flere, mer enkeltstående tilfeller av interessekonflikter, for eksempel som følge av vegbygging og oppdyrking av myr. Dette er tiltak med begrenset omfang på Smøla i dag.

Det bør i sammenhengen nevnes at det generelt er et stort sammenfall av interesser for å forvalte kulturlandskapet innenfor undersøkelsesområdet. Det er av samme grunn at de spesielle kulturlandskapskvalitetene finnes, og fremdeles holdes i hevd.

4.4.1. Beite/fritidsbruk

Sau på beite anses av flere fritidsbrukere som uønsket på egen eiendom. Særlig gjelder dette de grunneierene som har fritidsbolig i området. Støy, møkk, lukt og fluer oppleves som problematisk innpå fritidsboligen, og er årsak til interessekonflikt mellom bonde og fritidsbruker.

«Min barndoms grønne øy» blir av enkelte utflyttere betegnelsen på noe som var, og som er i ferd med å forsvinne. Sannsynligvis gjelder en generell oppfatning av at det velhevdede kulturlandskapet beriker opplevelsen både for fastboende og fritidsbrukere fordi dette landskapsbildet er en del av en felles og tidsnær historie.

Det er flere mindre øyer innenfor forvaltningsområdet som er egnet som saubeite. Gode utmarksbeiter for sau er en begrensende faktor for næringen, og disse holmene er derfor ettertraktet. Det har imidlertid vist seg vanskelig å oppnå leieavtaler, og de avtalene som er inngått er til dels svært personavhengige.

4.4.2. Miljø- og leplanting/biologisk mangfold

Smøla, og især sørlige deler av Smøla har vært delvis skogkledt tidligere. Funn av røtter i myr forteller om rike furuskoger over områder som i dag er åpen lyngmark eller i tidlig gjengroingsfase.

Den plantingene som har vært gjennomført på Smøla har imidlertid introdusert nye arter til området. Tiltaket har vært statlig initiert, og det offentlige har fremdeles forvaltningsansvaret for disse plantingene.

Introduksjon av fremmede arter i et økosystem kan medføre alvorlige økologiske konsekvenser. Den nye arten mangler egenskaper den ville hatt hvis den var en del av floraen på Smøla. Den nye arten kan derfor enten være for dårlig eller for godt utrustet genetisk for å kunne delta i det økologiske samspillet som aller-

ede eksisterer. Innførte treslag som lerk, bergfuru og platanlønn sprer seg nå ukontrollert bl.a. på nordvestlandet. Introduksjon av fremmede arter regnes generelt som en av de største truslene mot det biologiske mangfoldet.

Vi ser allerede i dag at bergfuru sprer seg på Smøla. Argumenter som at skogplantingen har ført med seg nye arter til et område er ikke nødvendigvis et positivt argument for skogplanting. Målet for forvaltning av biologisk mangfold på Smøla er å ta vare på det særpregede ved dette mangfoldet, ikke et størst mulig antall arter. En spesiell kvalitet er nettopp at Smøla inneholder et spesielt mangfold knyttet til åpne landskapstyper, og omtrent mangler skog.

4.4.3. Miljø- og leplanting/estetikk

Innplanting av fremmede treslag har som nevnt viktige økologiske konsekvenser. For folk flest og på kort sikt er det nok likevel den estetiske siden av plantingen som er mest påaktet. Planting av sitkagran, bergfuru og lerk har aldri vært motivert av virkesproduksjon i stor skala. Plantingen har vært definert som miljøplanting med levirkning for innmark, dyr og folk som viktigste motiv. Mange plantinger har vist seg å oppfylle denne hensikten, og oppfattes av folk flest som et positivt tiltak og innslag i landskapet. En del plantefelt synes likevel ikke å fylle en slik hensikt idag. Dels er de uhensiktsmessige plassert og for store, dels er de for dårlig skjøttet i etterkant.

Det er særlig når feltene står og sturer, mangler oppfølging eller ikke fyller den hensikten de er tiltenkt, at de blir negative innslag i landskapet.

Plantefeltene framstår samtidig svært tydelig i landskapet, til dels dominerende.

I folks bevissthet er Smøla trebar, og store deler av Smøla er det fremdeles. Når dette barndommens landskap endrer karakter er det en svært menneskelig reaksjonsmåte å se på endringen som noe negativt. Tendensene til gjengroing har mye av de samme konsekvensene selv om plantefeltene sees på som mer aktive, kritiserbare inngrep. Når plantefeltet tar utsikten mot sjøen fra egen bolig er det svært mange som er negative. Dette er et uttrykk for den samme konservative holdningen som kanskje kommer tydeligst fram når de private interessene berøres.

All kunnskap farger den estetiske opplevelsen. På samme måte vil plantingene oppleves estetisk ulikt av på den ene siden de som i sin tid sto for plantingene og som fremdeles opplever seg selv som ansvarlige i dag, og på den andre siden de som sto på sidelinjen og lettere kan kritisere. Enkelte fagfolk har sterke faglige argumenter mot innføring av fremmede arter, og opplever derfor plantefeltene som uestetiske fremmedelement av den grunn. Den estetiske opplevelsen er ikke umiddelbar og uavhengig, men i stor grad knyttet til hvem som opplever.

4.4.4. Fiske/taretråling

Fiskere på Smøla hevder at taretråling er til stor skade for det lokale fisket. Gyte- og oppvekstområdene for fisk rases, løsrevet tang og tare skaper stort merarbeid og dårligere fangst, hummerbestanden desimeres og inngår som bifangst under taretrålingen, stående redskap ødelegges eller går tapt, tarens erosjons- og bølgedempende virkning opphører med konsekvenser for løsmassestrender og havneinnløp.

Det foreligger flere forskningsarbeider som omhandler konsekvenser av taretråling. Kunnskapsnivået er likefullt utilstrekkelig til å gi gode, faglige anbefalinger i forhold til de interessekonfliktene som eksisterer. Det legges imidlertid

ikke skjul på at det er reelle interessekonflikter og at taretråling har betydelige økologiske virkninger som må holdes under oppsikt og kanskje reduseres. Kanskje ligger den største konflikten i det faktum at taren forvaltes av staten uten at lokale myndigheter har reell innflytelse, og at taretrålingen ikke kommer smølaværingen særskilt tilgode i form av arbeidsplasser, skatteinngang eller konsesjonsinntekter. Kontrollen med trålerene og hvorvidt de overholder konsesjonsvilkårene oppleves også som lite tilfredsstillende av de lokale fiskerene.

4.4.5. Fritidsbruk/biologisk mangfold

Viktige naturkvaliteter innenfor forvaltningsområdet er sårbare for inngrep og forstyrrelser. Ferdsel på sjø og land kan medføre betydelige skadevirkninger hvis det ikke utvises tilstrekkelig hensyn. I første rekke er det snakk om forstyrrelse av fugl i kritiske perioder.

De store gruntvannsområdene i Sør-Smøla med tilhørende landområder utgjør en sentral del av et internasjonalt verneverdige våtmarkssystem. Deler av samme område brukes i sommerhalvåret til ulike fritidsaktiviteter.

Særlig i perioden 1. april - 15. august er sjøfuglen sårbar mot forstyrrelse. Forstyrrelse kan føre til at hekkingen oppgis, unger og egg blir ødelagt av sola eller bytte for rovdyr m.m.. Fugl har en viss evne til å tilpasse seg folk så lenge det er en viss regularitet i folks framferd. Dessverre mangler mange fritidsaktiviteter denne regulariteten, men skjer tilfeldig og uten tilstrekkelig varsomhet til at fuglene klarer å venne seg til det. Annerledes er det med den delen av aktivitetene som skyldes tradisjonell næringsdrift innenfor området. Her er regulariteten et kjennetegn, og ferdselen blir mindre forstyrrende.

Det finnes heldigvis flere gode eksempler på at folk gjør en stor innsats i beskyttelse og tilrettelegging av hekkeplasser, fører tilsyn, og gjør sitt til at også andre utviser hensyn. Dette omfatter både fastboende og fritidsbrukere.

4.4.6. Jordbruk/biologisk mangfold

I henhold til internasjonale konvensjoner har Norge et ansvar for å opprettholde bærekraftige bestander av blant annet grågås. Grågåsbestanden er i dag så stor på Smøla at skadeomfanget av gåsas beiting og nedskiting av bondens eng er uakseptabel. Forvaltninga av grågås er i ferd med å skape et stort problem lokalt på Smøla, og kulturlandskapsforvaltninga er i aller høyeste grad involvert.

Det er under utarbeidelse en lokal forvaltningsplan for grågås på Smøla. Foreløpig foreligger lite skriftlig materiale, men det er avholdt informasjonsmøter og det er opprettet en lokal arbeidsgruppe for dette arbeidet med brukerinteressene representert. Det er bevilget midler til planlegging og tiltak fra landbruksdepartementet og miljøverndepartementet.

Det er flere konfliktforhold i dette saksfeltet som er av betydning for kulturlandskapet.

- Landbruket innenfor forvaltningsområdet er sårbart for ytterligere press. Uten landbruket endres kulturlandskapet i negativ retning.

- Vinterforavlingene er for mange drivere selve minimumsfaktoren, særlig i vestre deler av forvaltningsområdet. Færre vinterfora dyr medfører dårligere hevd av utmarksbeitet, og viktige kulturlandskapskvaliteter går tapt.

- Friområde for gås kan med fordel kombineres med beite for sau, men hvis det er nødvendig med intensiv gjødsling for å lokke gåsa til saubeitet, vil det spesielle biologiske mangfoldet der gå tapt.

Fordi jordbruket er arkitekten bak kulturlandskapet i forvaltningsområdet, er det samme jordbruket også en mulig trussel mot kulturlandskapet slik det framstår i dag. Et helt spesielt kulturbetinget biologisk mangfold står i fare for å gå tapt hvis skjøtselen opphører eller endres i vesentlig grad. Fortsatt hevd er en betingelse for å bevare det kulturbetingete biologiske mangfoldet, men også en intensivering av driftsmåten, foreksempel i form av oppdyrking eller sterk gjødsling, kan lett ødelegge dette mangfoldet.

5 anbefalinger fra lokale brukere

For å fremme nærmere kontakt mellom offentlig forvaltning og lokale grunneiere og brukere av undersøkelsesområdet, ble det arrangert et folkemøte i regi av Smøla kommune sommeren 1996. Registreringsarbeidet ble lagt fram, og representanter fra kommunal og statlig forvaltning la fram ønsker for hvordan de ville at kulturlandskapet på Smøla skulle utvikle seg. Deretter ble det gjennomført gruppearbeid hvor hver enkelt gruppe kom fram til en uprioritert liste over tiltak/mål som de ønsket for området. Disse listene danner igjen grunnlaget for den samlede og prioriterte oversikten over tiltak/målsetninger som dermed tjener som folkemøtets anbefaling overfor de som jobbet med forvaltningsplanen.

Nedenfor følger folkemøtets samlede prioriteringer for en forvaltning av undersøkelsesområdet. Dette er en anbefaling overfor planansvarlige, og samtidig et signal om hva slags plan som vil kunne gjennomføres.

Prioritet 1:

- Ikke innskrenk grunneiers råderett
- Sysselsetting for å stoppe fraflyttinga (næringsutvikling)

Prioritet 2:

- Lokalt forvaltningsorgan
- Støtte til vedlikehold etter lokal byggeskikk (støtte til bevaring)
- Samarbeid grunneier/bruker/kommune

Prioritet 3:

- Samarbeid grunneier/bruker
- Tilbake med strøm
- Ikke ukontrollert turisme

Prioritet 4:

- Stopp forfall av utmarksbeite og bygninger
- Byggekatalog
- Bedre offentlig opplysning
- Bruksplan, ikke verneplan
- Hyttebygging på gamle tufter

Det var 60 fram møtte til folkemøtet. Deltakerene avspeilet ikke godt nok den reelle fordelingen av interessegrupper innenfor forvaltningsområdet. Fiskere var dårlig representert, gårdbrukere var også få i antall selv om deres synspunkter kom brukbart fram. Det var forholdsvis mange fritidsbrukere til stede.

Av prioriteringene kan det leses flere klare anbefalinger. Grunneierretten skal ikke svekkes, og det skal stimuleres til økt sysselsetting i forvaltningsområdet innenfor tradisjonelle næringer og innenfor nye. Reiselivet skal imidlertid holdes på et «kontrollert» nivå. Anbefalingen «bruksplan, ikke verneplan» understreker dette forholdet ytterligere.

Vedlikehold av boliger, og da særlig de som er interessante i kulturhistorisk sammenheng, ble berørt fra flere synsvinkler. Veiledningsmateriell, framføring av strøm til Tranøya, Spilvalen og Hallarøya og støtte til bevaring, er prioriterte oppgaver.

Et nærmere samarbeid mellom brukerinteressene innenfor forvaltningsområdet var et ønske fra flere. Et forum for interessegrupper i området ville kunne være av betydning for å finne gode løsninger på de interessekonfliktene som finnes.

«Hyttebygging på gamle tufter» peker på den restriktive forvaltningen som har vært ført, særlig fra sentralt hold.

Frihet under ansvar med ønsker om gode råd og økonomisk støtte, er undertonen i anbefalingen fra de lokale brukerne. Dette er et vanlig uttrykt ønske som skal tas alvorlig. De føringene som i lang tid har vært lagt på den lokale forvaltningen fra sentrale myndigheter, har antakelig gjort sitt til at dette ønsket er tydeligere uttalt på Smøla enn andre steder.

6 Visjoner og mål for området

Visjoner og mål har viktige felles kjennetegn, og gir begge uttrykk for et ønsket fremtidsbilde. Visjonene ser i noen grad bort fra hva som kan være oppnåelig, og for de fleste vil de nok fortone seg utopiske. Mål for forvaltningen av kulturlandskapet er sammenholdt med dokumentasjon, forvaltningsprinsipp og eventuelle kryssende interesser. Målene er beskrevet slik at en senere kan evaluere planen og dens betydning for utviklingen av kulturlandskapet på sørlige deler av Smøla.

6.1. Visjoner

- Kulturlandskapet holdes i hevd utifra en lokal forståelse av hvilket mangfold av verdier som den tradisjonelle skjøtselen bringer med seg i nåtid og i fremtid.
- Egen innsikt sammen med anerkjennelse utenfra gjør det både fornuftig og lønnsomt å ta vare på og videreutvikle kulturlandskapet til felles beste.

6.2. Forvaltningsprinsipp

Først beskrives de overordnede forvaltningsprinsippene som vil bli lagt til grunn for forvaltningen av kulturlandskapet. Deretter beskrives de ulike prinsipp som skal gjelde under hvert enkelt tema inn under kulturlandskapforvaltningen. Prinsippene er utledet i et samarbeid mellom interessegrupper. Den lokale kontaktgruppa og styringsgruppa for prosjektet har uttalt seg til forvaltningsprinsippene, men prinsippene må ikke tolkes som alminnelig godkjente.

Overordnede prinsipp

- Forvaltningen av kulturlandskapet bør ha et juridisk og politisk fundament i tillegg til et lokalt grunneierengasjement.
- Forvaltningen bør ikke anvende flere regler og tiltak enn det som er absolutt nødvendig for å nå planens målsettinger.
- Det bør legges til grunn en modell for mest mulig lokal forvaltning hvor plan- og bygningsloven vil være et sentralt virkemiddel.
- Framtidige verneområder bør forvaltes slik at de så langt mulig «produserer» menneskelige verdier og goder.

Tematiske prinsipp

- Representanter for hjemmelshavere innenfor forvaltningsområdet (sørlige deler av Smøla) bør trekkes aktivt inn i den statlige verneplanprosessen som er nær forestående og hjemlet i Lov om naturvern. Det bør dessuten, som en forsøksordning, innarbeides regler om lokal forvaltning i de forvaltningsplanene som vil bli gjeldende innenfor forvaltningsområdet (sørlige deler av Smøla). Det bør samtidig stilles krav om en tidlig og uavhengig evaluering av forsøksordningen.

- Lov om viltet (Kap.III, §8) bør benyttes i regulering av ferdsel innenfor sårbare sjøfuglområder som ikke vernes i medhold av Lov om naturvern.
- En lokal forvaltningsplan for grågås ligger til grunn for tiltak mot gåseskader innenfor forvaltningsområdet (sørlige deler av Smøla).
- Miljø- og ressursplaner for enkeltbruk bør i størst mulig utstrekning benyttes som grunnlag for forvaltning av biologisk mangfold i kulturlandskapet. Forslag til nye forskrifter om nydyrking etter Jordloven, vil også kunne bli et viktig juridisk virkemiddel på området.

6.3 Mål

Målene for bruk og vern av forvaltningsområdet er utarbeidet av prosjektleder i samråd med den lokale kontaktgruppa på Smøla og styringsgruppa for prosjektet. Målene er ikke i konflikt med anbefalingene fra folkemøtet (Kap. 5).

6.3.1 Ressurser

Landskapsestetiske kvaliteter

Det karakteristiske, trebare, åpne landskapet bør være det dominerende uttrykket også i framtida. Tilknytning til og skjønnheten i omgivelsene er nært forbundet med tidlige opplevelser. Store estetiske forandringer av det landskapet som var en del av disse opplevelsene, blir oppfattet som negative.

- Det bør ikke tilrettelegges for ytterligere skog-/miljøplanting. Leplantingene skal skjottes for å sikre best mulig virkning av plantingene.
- Skjøtsel av eksisterende plantinger skal vektlegge de estetiske forhold som bl.a. innebærer å åpne utsynet fra enkelte boliger og å fjerne mislykkede plantinger hvor plantene er svært lite veksterlige eller døende.
- Beiter og jordbruksarealer bør holdes i hevd, også for å forhindre et estetisk forfall.
- Det er ønskelig at reglene om friluftsklame har en streng praktisering.
- Det bør iverettes en ryddeaksjon på utvalgte strekninger av skjærgården. Strandområder fokusert mot veg, helårs- og fritidsbebyggelse bør prioriteres,
- Det bør stilles strenge krav til landskapstilpassing ved tekniske inngrep som massetak, kraftlinjer og vegger.

Biologisk mangfold

Det er sterkt ønskelig at dyre- og plantelivet som er typisk og/eller sjelden bevares for framtida. Både i henhold til internasjonale konvensjoner og i erkjennelsen av natur som arv, har vi et ansvar for å ta vare på genetiske kombinasjoner, arter og miljø i våre omgivelser. Det biologiske mangfoldet har et

stort potensiale for opplevelse med stor betydning for menneskets trivsel, selv om hensynet til det biologiske mangfoldet samtidig setter grenser for menneskets utfoldelse.

- Det bør i størst mulig grad utarbeides miljø- og ressursplaner for gardsbruk som forvalter verdifulle biologiske lokaliteter enten disse er betinget av skjøtsel eller ikke.
- Informasjon om det biologiske mangfoldet og hvilket hensyn som er påkrevet for å ta vare på det, bør gjøres tilgjengelig for de som bruker området.
- Mytebestander av grågås bør sikres mot inngrep og forstyrrelse.
- Hekkeplass for sårbare fuglearter av rovfugler og måkefugler bør sikres mot inngrep og forstyrrelse.
- Biologisk verdifulle naturbeitemarker bør ikke gjødsles eller jordbearbeides.
- Verdifulle myr- og våtmarksområder bør sikres mot tekniske inngrep.
- Den tradisjonelle hevdten av slåttemark og beitemark på kalkrik grunn bør gjenopprettes i spesielt verdifulle lokaliteter.
- Forekomsten av introduserte treslag bør holdes på et så lavt nivå at den ikke utgjør en framtidig trussel mot det biologiske mangfoldet.
- Lokale myndigheter, inklusive grunneierene, bør ha en streng håndtering av saker som omfatter introduksjon av fremmede arter, planter og dyr.

Kulturminner/kulturmiljø

Kulturminnene og kulturmiljøene bør i størst mulig grad tas vare på for allmenheten som del av stedets historie og folks identitet. I dette ligger et betydelig informasjonsarbeid både i forhold til skjøtsel av automatisk vernede fornminner, i forhold til privateide boliger av offentlig, kulturhistorisk verdi og i forhold til private og offentlige nybygg/etableringer.

- Fornminnene på Edøy bør ryddes og skiltes.
- Fornminnene på Kuli bør skiltes på nytt, og oppdateres med bl.a. informasjon om det kulturbetingete biologiske mangfoldet.
- Sygarden, Jøa bør prioriteres for vedlikehold/reparasjon som et svært verdifullt kulturmiljø innenfor forvaltningsområdet.
- Gruvene på Skjølberg bør skiltes ved riksvegen, og stien fram til gruvene bør merkes. Informasjon om det spesielle kalkkrevende plantelivet bør også trekkes inn.

- Det er sterkt ønskelig at tradisjonell byggeskikk overholdes i nybygg og ved restaurering/renovering av eksisterende bygninger. Byggherren bør sikres god veiledning kostnadsfritt av Smøla kommune eller den fagkonsulent som kommunen velger.
- Det bør utarbeides en tilstandsbeskrivelse av bebyggelsen på Hallarøya og på Ringsøya.
- Det bør arbeides for en løsning på strømbehovet i de områdene i skjærgården hvor det har vært strøm tidligere.
- Det bør utarbeides en byggveileder med spesiell innføring i stedets byggeskikk og antikvariske retningslinjer som bør gjelde på Hallarøya, på Ringsøya og på holmene omkring.
- Det bør utarbeides en plan for videre utvikling av bebyggelsen på Hallarøya, på Ringsøya, på Arnøya, på Tranøya, Valen og Spilvalen.

Potensiale for næringsdrift

Fastboende er en forutsetning for opprettholdelsen av kulturlandskapet. Det er nødvendig for framtiden å stimulere til nye næringsetableringer og ny boligbygging samtidig som de eksisterende gis best mulige kår for fortsettelse. Ny næringsetablering bør prioriteres i forståelse med de hensynsreglene som må gjelde for aktivitet i de sårbare naturområdene.

- Boligbygging bør skje i tilknytning til eksisterende boliger eller rester etter tidligere bebyggelse.
- Det er ønskelig at det åpnes for salg av drivstoff på S-laget på Steinsøya for å sikre videre drift av S-laget og som tilleggsbegrunnelse for videre drift av fiskemottaket.
- Reiselivspotensialet i grågås og lokal gåseforvaltning bør utredes nærmere.
- Det bør opprettes et reiselivslag som organiserer reiselivsaktørene på Smøla.
- Det er svært ønskelig at Møre og Romsdal reiselivsråd oversendes materiell for bruk i sin markedsføring av Smøla og reiselivstilbudene i inn- og utland.
- Det bør utarbeides reiselivsplan for Smøla, gjerne i samarbeid med Aure, Tustna og Halså kommuner.

6.3.2 Bruk

Jordbruk

Jordbruket er viktigste formgiver i kulturlandskapet, og fortsatt hevd er viktigste forutsetning for en positiv utvikling av kulturlandskapet. Den sentrale jordbrukspolitikken er premissgiver for kulturlandskapet og årsak til forfallet som har gjort seg gjeldende over lang tid.

- Dagens jordbruksareal bør holdes i hevd.
- Beitetrykket i utmarka bør økes.
- Gåseskadene bør reduseres til akseptabelt nivå.
- Tilstanden i utmarksbeitene bør registreres. Det bør samtidig gis en vurdering av mulighetene for gjenopptakelse av beiter som er gått ut av hevd.
- Det er ønskelig at det tilrettelegges for bedre samsvar mellom beiteressurser og behov for utmarksbeiter. Det bør som forsøksordning opprettes et forum der kontakten sikres mellom gardbrukere og eiere av fritidseiendommer.
- Det bør utarbeides Miljø- og ressursplaner for gardsbrukene innenfor forvaltningsområdet som forvalter særlig verdifulle kulturlandskapskvaliteter. Leid beiteareal bør innlemmes i planene uansett leieavtalens varighet.

Fiske

Næringsfisket har lite omfang, men utgjør en vesenlig næring for det fåtall av fastboende som finnes. Fiskeren fyller en viktig oppsynsfunksjon, og er bærer av lokalkunnskap og eldgamle tradisjoner.

- Merkinga av bileia bør oppfriskes/oppgraderes. Det bør monteres enkelte blink for å trygge trafikken ved dårlig sikt.
- Fiskemottaket på Steinsøya bør sikres videre drift

Taretråling

Det er ekstremt rike tareressurser omkring Smøla. Det er gitt kosejón for høsting av tare i henhold til et sett av kosejónsvilkår. Taretråling oppleves likevel av lokale fiskere som et problem. For korte trålingsintervaller innenfor sonene, usikkerhet omkring de økologiske konsekvensene, brukskollisjoner mellom faststående redskap og taretråling ødeleggelse av hummerfelt og mye løstare i redskapen etter tråling, er nevnt som problematisk.

- Kosejónsvilkårene bør inneholde bestemmelser om når sonene skal ferdigtråles.
- En føre-var holdning bør legges til grunn for at verneområder unntas fra taretråling.

Skjellsanduttak

Det er vist gryende interesse for skjellsanduttak. Skjellsanduttak med initiativ fra utenfor Smøla vil i liten grad tilføre området og lokalbefolkningen inntekter. Det er viktig å se en slik aktivitet i sammenheng med områdets øvrige kvaliteter og potensiale for kryssende næringsdrift. Stedvis vil uttak av skjellsand dessuten kunne komme i konflikt med verneinteresser.

- Før eventuell oppstart av skjellsanduttak bør det kreves godtgjort at de samfunnmessige konsekvensene i sum er positive. Negative miljøkonsekvenser vil kunne være premissgivende i mange tilfeller.

Reiseliv

Det er liten bruk av forvaltningsområdet i reiselivssammenheng. Mulighetene er imidlertid store i retning av en satsning på naturbasert reiseliv. Natur- og kulturlandskapet er i seg selv et opplevelsespotensiale som bør utnyttes i en lokal satsning. En slik satsning må imidlertid forholde seg til et sett av hensynsregler. De rike, men sårbare fuglelokalitetene er viktige ingredienser i reiselivstilbudet og må ikke forringes av reiselivet selv.

- Det bør utarbeides et friluftslivs-/reiselivskart over Smøla som orienterer om muligheter og aktuelle begrensninger for aktivitet.

- Det bør etableres et reiselivskonsept som presenter natur- og kulturkvalitetene innenfor forvaltningsområdet i overensstemmelse med de hensynsreglene som er påkrevet.

Fritidsbruk/opplevelse

Fritidsbruken er sterkt knyttet opp mot fritidseiendommene. Brukeren har derfor i stor grad en lokal tilknytning og kunnskap. Denne tilhørigheten sikrer en overveiende hensynsfull bruk hvor ønsket om å ta vare på det livet og det landskapet som finnes er en viktig ledetråd. Det har vært ført en svært restriktiv forvaltning i byggesaker, og svært få fritidsboliger er reist i forvaltningsområdet de seneste 20 årene.

- Det bør utarbeides et friluftsliv-/reiselivskart over Smøla som orienterer om muligheter og aktuelle begrensninger for aktivitet.

- Det bør informeres om naturkvaliteter og hensynsregler i skjærgården i form av enkle informasjonstavler på Hallarøya, på Ringsøya, på Ringholmen, i Straumen, på Jøstølen, på Ersnes og på Stensøya.

- Det bør opprettes en kommunal hente-/renovasjonsordning som tilbud til fritidsbrukere i skjærgården.

7 Handlingsprogram

Handlingsprogrammet lister tiltak som må gjennomføres for å oppfylle forvaltningsplanens målsetting. Tiltakene er sortert under ulike tiltakskategorier for å lette oversikten. Hvert enkelt tiltak er oppført med ansvarshavende for gjennomføring, tidsramme, kostnadsoverslag, finansieringskilder og forventet effekt av tiltaket.

Tiltaksnummer gis tiltakene fortløpende innen hver kategori 1-8. Prioritet deles i høy (H), middels (M) og lav (L). Kostnad angis der det er mulig. Finansiering er å betrakte som et forslag. Enkelte tiltak er det allerede søkt om finansiering til, og noen få er allerede gjennomført.

7.1 Planlegging

<i>Tiltaksnr.</i>	1A
<i>Prioritet</i>	H
<i>Kostnad:</i>	100-150.000
<i>Tiltaksbeskrivelse:</i>	Utarbeidelse av kommunedelplan for forvaltningsområdet der forvaltningsplanen for kulturlandskapet på sørlige deler av Smøla blir innarbeidet.
<i>Ansvar for gjennomføring:</i>	Smøla kommune v/kommuneplanutvalget
<i>Tidsramme:</i>	1998-99
<i>Finansiering:</i>	Smøla kommune og Møre og Romsdal fylkeskommune.
<i>Effekt og måltilknytning:</i>	Forvaltningsplanens innhold blir gjort bindende gjennom kommuneplanvedtekt.

<i>Tiltaksnr.:</i>	1B
<i>Prioritet:</i>	M
<i>Kostnad:</i>	150-200.000
<i>Tiltaksbeskrivelse:</i>	Utarbeidelse av reguleringsplan for Ringsøya og Hallarøya, med omkringliggende arealer for å sikre en utvikling av stedet i tråd med lokal byggeskikk.
<i>Ansvar for gjennomføring:</i>	Smøla kommune i samarbeid med Møre og Romsdal fylkeskommune, Kulturavd. og gjeldende .. styre for «grunneierlaget» for sørlige deler av Smøla.
<i>Tidsramme:</i>	1998-99
<i>Finansiering:</i>	Smøla kommune med støtte fra Riksantikvaren og Husbanken, Statens byggeskikkutvalg.
<i>Effekt og måltilknytning:</i>	Sikrer kulturmiljøet i området, og åpner for videre utvikling i tråd med lokale ønsker.

Tiltaksnr.: 1C
Prioritet: H
Kostnad: 30 000,-
Tiltaksbeskrivelse: Lokal forvaltningsplan for gås på Smøla for å kunne iverksette lokale tiltak slik at skadeomfanget på innmarka kommer ned på et akseptabelt nivå ved bl.a å redusere bestanden og tilrettelegge for gåsebeite utenfor bondens grasmark.
Ansvar for gjennomføring: Lokalt arbeidsutvalg på Smøla med jordbrukssjef som leder av utvalget.
Tidsramme: 1997
Finansiering: Miljøverndepartementet gjennom Direktoratet for naturforvaltning, Kap.14.27, post 60.
Effekt og måltilknytning: Tilbud av gåsebeite og hevd av utmarksbeiter på Smøla har felles forutsetninger, og må sees i nær sammenheng

Tiltaksnr.: 1D
Prioritet: H
Kostnad: Egeninnsats
Tiltaksbeskrivelse: Utarbeide Miljø- og ressursplaner for bruk innenfor forvaltningsområdet. Tema kulturlandskap bør tillegges stor vekt, og underlaget for «Plan for forvaltning av kulturlandskapet på sørlige deler av Smøla» bør inngå som del av studiematerialet.
Ansvar for gjennomføring: Smøla Bondelag i samarbeid Smøla bonde- og småbrukarlag og Smøla sauavslag.
Tidsramme: 1998
Finansiering: Jordbruksavtalemidler og egeninnsats.
Effekt og måltilknytning: Miljø- og ressursplanene for enkeltbruk innenfor forvaltningsområdet vil være av betydning for å innarbeide hovedlinjer fra «Plan for forvaltning av kulturlandskapet på sørlige deler av Smøla» i driftsplanene for det enkelte bruk. Disse planene vil samtidig være et signal om lokal ansvarlighet overfor utviklingen av kulturlandskapet.

Tiltaksnr.: 1E
Prioritet: M
Kostnad: 50-100.000
Tiltaksbeskrivelse: Utarbeidelse av reiselivsplan for Smøla
Ansvar for gjennomføring: Smøla kommune
Tidsramme: 1999
Finansiering: Smøla kommune
Effekt og måltilknytning: Forvaltningsplanens innhold blir innarbeidet i kommunens reiselivssatsning og -intensjoner.

7.2 Fysiske tiltak

Tiltaksnr.: 2A
Prioritet: H
Kostnad: 83.700
Tiltaksbeskrivelse: Inngjerding av et 350 da stort areal som er i ferd med å gå ut av hevd. Beiting og slått innenfor kalksteinsområdet på Skjølberg har gitt opphav til en svært spesiell og interessant flora. Utmarksbeitet vil bli formidlet til brukere i området omkring.

Ansvar for gjennomføring: Smøla kommune, Landbrukskontoret.
Tidsramme: 1997
Finansiering: «Tilskudd til spesielle tiltak i landbrukets kulturlandskap», Landbruksdepartementet samt «tilskudd til tiltak som ivaretar biologisk mangfold i kulturlandskapet», Direktoratet for naturforvaltning

Effekt og måltilknytning: Et spesielt kulturbetinget biologisk mangfold gis forutsetninger for å bestå. I tillegg vil det være et bidrag til å opprettholde de landskapsestetiske kvalitetene.

Tiltaksnr.: 2B
Prioritet: H
Kostnad: 28.800
Tiltaksbeskrivelse: Gjerding av beitemark mot fritidseiendom. Beitet er dessuten interessant som framtidig «friorråde» for gås.

Ansvar for gjennomføring: Grunneier og bonde Tordis Næss, Gjeldberget
Tidsramme: 1997
Finansiering: «Tilskudd til spesielle tiltak i landbrukets kulturlandskap», Landbruksdepartementet samt egenfinansiering.

Effekt og måltilknytning: Tiltaket reduserer interessekonflikten mellom bonde og fritidsbruker lokalt. Tiltaket er brukt som et eksempel for å forsøke å finne finansiering til denne formen for tiltak.

Tiltaksnr.: 2C
Prioritet: H
Kostnad: 322.000
Tiltaksbeskrivelse: Restaurering av Sygarden, Jøa som idag leies av Smøla museum og som også eier inventaret.

Ansvar for gjennomføring: Eier av Sygarden, Ingrid Skaret, Jøa.
Tidsramme: 1997

<i>Finansiering:</i>	«Tilskudd til spesielle tiltak i landbrukets kulturlandskap», Landbruksdepartementet, Smøla museum, «Tilskott til kulturverntiltak i kommunane», Riksantikvaren.
<i>Effekt og måltilknytning:</i>	Sygarden er et av de høyest prioriterte kulturmiljøene innenfor forvaltningsområdet, og et særlig godt eksempel på et bygningsmiljø med kombinasjonsdrift
<i>Tiltaksnr.:</i>	2D
<i>Prioritet:</i>	H
<i>Kostnad:</i>	10-20.000
<i>Tiltaksbeskrivelse:</i>	Årlig slått av gamle slåttenger ved hjelp av elever på Innsmøla skole. Formidle kulturhistorie i praksis.
<i>Ansvar for gjennomføring:</i>	Innsmøla skole v/ rektor
<i>Tidsramme:</i>	Oppstart 1997
<i>Finansiering:</i>	«Tilskudd til spesielle tiltak i landbrukets kulturlandskap» samt egenfinansiering.
<i>Effekt og måltilknytning:</i>	Øker kunnskapen om gamle lokale tradisjoner samtidig som hevdene og det biologiske mangfoldet opprettholdes.
<i>Tiltaksnr.:</i>	2E
<i>Prioritet:</i>	H
<i>Kostnad:</i>	100-150.000
<i>Tiltaksbeskrivelse:</i>	Føringsbåt for transport av sau innenfor forvaltningsområdet.
<i>Ansvar for gjennomføring:</i>	Smøla sauavslag
<i>Tidsramme:</i>	1997
<i>Finansiering:</i>	«Rammebevilgning for forebyggende tiltak mot gåseskader» og «Organisert beitebruk», Landbruksdepartementet.
<i>Effekt og måltilknytning:</i>	Føringsbåten vil bety en forenkling og effektivisering av saueholdet i området, og dermed sikre fortsatt skjøtsel av utmarksbeitene og stimulere til bruk av nye områder.
<i>Tiltaksnr.:</i>	2F
<i>Prioritet:</i>	M
<i>Kostnad:</i>	10-20.000
<i>Tiltaksbeskrivelse:</i>	Friske opp merkinga av bileiene innenfor forvaltningsområdet av Innsmøla skole og Sør-Smøla fiskarlag samarbeid

<i>Ansvar for gjennomføring:</i>	Sør-Smøla fiskarlag og Innsmøla skole
<i>Tidsramme:</i>	1999
<i>Finansiering:</i>	«Midler til sosiale og allmenntilretteleggende formål», Nordmøre Fiskarlag.
<i>Effekt og måltilknytning:</i>	Merkinga av bileia er i dårlig forfatning. Farvannet stiller strenge krav til merking for både fisker og fritidsbrukar.
<i>Tiltaksnr.:</i>	2G
<i>Prioritet:</i>	M
<i>Kostnad:</i>	10.000
<i>Tiltaksbeskrivelse:</i>	Innkjøp av kardemaskin for vidareforedling av ull fra villsau.
<i>Ansvar for gjennomføring:</i>	Smøla kommune
<i>Tidsramme:</i>	1997
<i>Finansiering:</i>	«Midler til bygdeutvikling», Landbruksdepartementet.
<i>Effekt og måltilknytning:</i>	Ull fra villsau er en lokal ressurs som blir dårlig tatt vare på. Vidareforedling på Smøla kan gi lokal sysselsetting i f.eks. kombinasjon med annet arbeid.

7.3 Informasjon

<i>Tiltaksnr.:</i>	3A
<i>Prioritet:</i>	H
<i>Kostnad:</i>	5 000,-
<i>Tiltaksbeskrivelse:</i>	Byggkikkseminar for fastboende og eiere av fritidseiendommer på Smøla, i Tustna og i Aure kommune.
<i>Ansvar for gjennomføring:</i>	Statens byggeskikkutvalg og Smøla kommune.
<i>Tidsramme:</i>	Kl. 09-16, 12.07.1996.
<i>Finansiering:</i>	Prosjektet «Plan for forvaltning av kulturlandskapet på sørlige deler av Smøla» og Husbanken, Oslo.
<i>Effekt og måltilknytning:</i>	Kunnskap om og veiledning o lokal byggeskikk er av stor betydning for den vidare utviklingen av de svært verdifulle kulturmiljøene som finnes på Smøla og innenfor forvaltningsområdet.
<i>Tiltaksnr.:</i>	3B
<i>Prioritet:</i>	H
<i>Kostnad:</i>	14 000,-
<i>Tiltaksbeskrivelse:</i>	Informasjonsfolder som fokuserer

kulturlandskapsverdiene på Smøla og den nære
 avhengigheten av bosetning, aktivitet og særlig en
 kontinuerlig hevd av jordbrukslandskapet.

Ansvar for gjennomføring: Prosjektet «Plan for forvaltning av kulturlandskapet
 i sørlige deler av Smøla».

Tidsramme: 1996

Finansiering: Smøla kommune, Prosjektet «Plan for forvaltning av
 kulturlandskapet i sørlige deler av Smøla» og
 Prosjektet «Miljøbasert næringsutvikling»,
 Landbruksavdelinga.

Effekt og måltilknytning: Folderen med informasjon om verdier og
 forvaltningsbehov i kulturlandskapet ble sendt
 samtlige hjemmelshavere innenfor
 forvaltningsområdet sammen med en invitasjon til
 folkemøte sommeren 1996. Folderen ble også brukt
 i forbindelse med kulturuka på Smøla hvor
 kulturlandskapet innenfor forvaltningsområdet ble
 spesielt fokusert.

Tiltaksnr.: 3C

Prioritet: H

Kostnad: 12 000,-

Tiltaksbeskrivelse: Seminar om skjøtsel av lynghei for grunneiere og
 andre interesserte i lyngheidistriktene i Møre og
 Romsdal fylke.

Ansvar for gjennomføring: Smøla sauavlslag i samarbeid med representanter fra
 Landbruksdepartementet, Norsk villsaulag,
 Austevoll og Lyngheiseret, Lindås

Tidsramme: 1997

Finansiering: «Tilskudd til spesielle tiltak i landbrukets
 kulturlandskap» samt egenfinansiering.

Effekt og måltilknytning: Lyngheiskjøtsel er en vesentlig faktor i forvaltning
 av kulturlandskapet på Smøla. Lokalkunnskapen er
 fordelt på få utøvere. Forholdet til biologisk
 mangfold, sau/villsau og gås er en utfordring for
 lokale brukere av forvaltningsområdet.

Tiltaksnr.: 3D

Prioritet: H

Kostnad: 120 000,-

Tiltaksbeskrivelse: Informasjonstavler på Kuli, på Skjølberg og på Jøa
 som fokuserer samspillet mellom kulturminner/
 kulturmiljø og kulturbetinget biologisk mangfold.

Ansvar for gjennomføring: Smøla kommune

Tidsramme: 1997
Finansiering: Smøla kommune, «Tilskudd til spesielle tiltak i landbrukets kulturlandskap», Landbruksavdelinga, Fylkeskommunen, Kulturavdelinga og Fylkesmannen, Miljøvernnavdelinga.
Effekt og måltilknytning: Informasjon om lokaliteter og verdier er nødvendig for å skape forståelse om forvaltningstiltak og/eller bevaring.

Tiltaksnr.: 3E
Prioritet: H
Kostnad: 100 000,-
Tiltaksbeskrivelse: Informasjonstavler som beskriver det naturgitte biologiske mangfoldet, angir lokaliteter og viktige hensynsregler. Det skal dessuten fokuseres reiselivskvaliteter/opplevelse i området. Informasjonen rettes mot brukere av skjærgården i første rekke, og tavlene bør plasseres på Ringsøya, på Hallarøya, på Ringholmen, på Edøya, på Straumen, på Jøstølen, på Ersneset, på Steinsøya, i Kristiansund.

Ansvar for gjennomføring: Smøla kommune i samarbeid med Fylkesmannen i Møre og Romsdal, Miljøvernnavdelinga.

Tidsramme: Må tidsmessig settes i sammenheng med verneplanarbeidet på Smøla.

Finansiering: Smøla kommune og Fylkesmannen i Møre og Romsdal, Miljøvernnavdelinga.

Effekt og måltilknytning: Naturkvalitetene i forvaltningsområdet er sårbare mot inngrep og forstyrrelser. Å utvise hensyn er nødvendig, og dette hensynet må det informeres om og oppfordres til. Likeledes bør opplevelsesmulighetene markedsføres.

Tiltaksnr.: 3F
Prioritet: H
Kostnad: Egeninnsats
Tiltaksbeskrivelse: Nedsette et interimstyre bestående av representanter fra fritidsbrukere, fastboende og lokal forvaltning som forum for interesseavveielser og kontakt.

Ansvar for gjennomføring: Prosjektet «Plan for forvaltning av kulturlandskapet på sørlige deler av Smøla».

Tidsramme: 1996

Effekt og måltilknytning: Enkelte problemstillinger krever nærmere kontakt til fraflyttede grunneiere i forvaltningsområdet. Ønsket kom fram under folkemøtet 12.07.1996, og det ble nedsatt et styre der og da.

Tiltaksnr.: 3G
Prioritet: H
Kostnad: 50 000,-
Tiltaksbeskrivelse: Friluftslivs-/reiselivskart over Smøla som presenterer kulturlandskapet med kulturminner/kulturmiljø og det kulturbetingete biologiske mangfoldet samt naturkvalitetene. Kartet bør an vise de hensynsreglene som omfatter besøkende på land og på sjø.
Ansvar for gjennomføring: Smøla kommune
Tidsramme: 1998
Finansiering: Smøla kommune og Direktoratet for naturforvaltning.
Effekt og måltilknytning: Kartet vil gi interessant informasjon til lokale brukere av Smøla, og dessuten kunne benyttes og selges i reiselivssammenheng.

Tiltaksnr.: 3H
Prioritet: H
Kostnad:
Tiltaksbeskrivelse: Informasjonssenter på Moldstad knyttet til Moldstad feltstasjon og myrmuséet som har bl.a. til oppgave å informere om natur- og kulturkvalitetene på Smøla. Informasjonssenteret bør knyttes opp mot statens naturoppsyn.
Ansvar for gjennomføring: Norsk Myrmuseum, Fylkesmannen i Møre og Romsdal, Miljøvernavdelinga og Direktoratet for naturforvaltning.
Tidsramme: 1998-99
Finansiering: Miljøverndepartementet ved Direktoratet for naturforvaltning og Fylkesmannen i Møre og Romsdal, Miljø- og Landbruksavdelinga.
Effekt og måltilknytning: Et informasjonssenter vil være av sentral betydning for eventuelle regler om lokal forvaltning av verneområder, for faglig tilsyn med oppfølging av forvaltningsplanen, for bruk i lokal reiselivssatsning og for generelt informasjonsarbeid omkring kvaliteter og hensyn.

Tiltaksnr.: 3I
Prioritet: M
Kostnad: 30.000,-
Tiltaksbeskrivelse: Kortversjon av forvaltningsplanen
Ansvar for gjennomføring: Smøla kommune, Fylkesmannen i Møre og Romsdal, Miljøvernavdelinga og Landbruksavd.
Tidsramme: 1998-99
Finansiering: Smøla kommune, Fylkesmannen i Møre og Romsdal, Miljøvernavdelinga og Landbruksavd.

Effekt og måltilknytning: En kortversjon vil gjøre forvaltningsplanen lettere tilgjengelig, samtidig som den kan distribueres til turister og nye innflyttere.

7.4 Økonomi

Tiltaksnr.: 4A
Prioritet: M
Kostnad:
Tiltaksbeskrivelse: Vedtak om kommunalt tilskudd til konsulentbistand ved nybygg og omfattende restaurering/renovering av eldre boliger innenfor forvaltningsområdet.
Ansvar for gjennomføring: Smøla kommune
Tidsramme: 1998
Finansiering: Smøla kommune
Effekt og måltilknytning: Overholdelse av rett byggeskikk er av stor betydning for utviklingen av kulturlandskapet, også innenfor forvaltningsområdet. Et kommunalt tilskudd vil sikre at fagkyndig hjelp blir brukt samtidig som denne bistanden kommer inn i et tidelig stadium.

8 Oppfølging

Grunneiere og andre brukere og rettighetshavere innenfor forvaltningsområdet må gjøres/gjøre seg kjent med sitt spesielle ansvar for forvaltning av kulturlandskapet og følge opp planens lokale målsettinger.

Smøla kommune, administrasjon og politikere har også et særlig ansvar for oppfølging av forvaltningsplanen. Tiltaksdelen er konkret med et ansvarsforhold som allerede er avklart. Når det gjelder nye situasjoner eller forhold som ikke er dekt opp av tiltaksdelen, er det av stor betydning at forvaltningsplanens målbeskrivelser ligger til grunn for den kommunale saksbehandlingen. Det er ønskelig at forvaltningsplanen blir innarbeidet i kommunens juridisk bindende planverk og dermed inngå i kommuneplanens rullering.

Forvaltningsplanen bør være retningsgivende for de sentrale myndighetenes saksbehandling i området.

Vedlegg 1 - Kart over forvaltningsområdet

Vedlegg 2 - Gjeldende arealdel av kommuneplanen, illustrasjon.

